

श्रीसाईलीला

एप्रिल १९७६] खास रामनवमी विशेषांक [मूल्य ६० रुपये

अनुक्रमणिका - एप्रिल १९७६

१) संपादकीय	- सदासर्वदा राम चितीत जाका
२) गाठो भेटी - साईभक्त डॉ. के. भ. गव्हाणकर	श्री. चंद्रकांत सामने
३) श्रीसाईबाबांच्या जन्मस्थानाचा योग्य	डॉ. श्री. दि. परवरे
४) जीवदान देणारे श्रोसाईनाथ महाराज	श्री. सुर्यकांत गवे
५) मृत्यु आणि वावा	कौ. बी. आर. काकडे
६) जया मनी जैसा भाव, तैया तैसा अनुभव	श्री. विजयर्मिंग परदेशी
७) श्रीसाई महिमा	डॉ. अनिल जायस्वाल
८) साईभक्त किंतनकार कौ. वापुराव काकडे	श्री. सदानंद चंद्रवणकर
९) वायावरचे विचार	श्री. द. श. टिपणीस
१०) शिर्डीवित्त	जाने. - फेन्न. - १९७६
११) श्री अवकलकोट स्वामी महाराज पुण्यतिथी	मी. सुभाषचन्द्र
१२) काव्यकुसुमांजली	
	श्री. राधाकृष्ण गुप्ता 'चेतन', श्री. दत्ताराम बारस्कर, श्री. श्रीधर सिंद्वेश्वर प्रभुणे, ग. दे. कुळकर्णी, श्री. वि. श. आकेरकर. श्री. रमेश चव्हाण, विमल खडताळे, सौ. सुयिलाबाई हजारे, रामचन्द्र बाके, सौ. शांता भरोदे, कमल पांडुरंग भोरे,

मुख्यपृष्ठासंबंधी

(श्रीसाईलीलेच्या मुख्यपृष्ठावर छापलेले वाबांचे वप्रसिद्ध असे चित्र वाबांचे
नागपुरचे निस्सीम भक्त कौ. गोपाळराव बुटी यांच्या नातवाकडून छायाचित्रकार
श्री. उत्तरवार यांनो मिळविले व ते आम्हांस श्रीसाईभक्त डॉ. के. भ.
गव्हाणकर यांनी भेटीदाखल पाठविले. या छायाचित्राचा इतिहास कै. हरो
सीताराम उर्फ काकासाहेब दिक्षित यांच्या रोजनिशीत लिहिलेला आहे. तो
मजकूर पुढील अंकी प्रसिद्ध करू. - का. सं.)

जगा लावावे सत्पथी । हेचि साईलीलेची कृति ॥

श्री सा ई वा करु धा

भवित इही सोज्याळ सीताफळ ।
ज्ञान हे परिपक्व रामफळ ।
एकमूनि एक रसाळ ।
मधुर परिमळ तैसाच ॥२७॥

रामफळ गर्भचा गोर ।
फळ काढूनि पिकवितां उगीर ।
वृक्षांच पिके तों धरो जो धोर ।
तयासीच मधुर लागे तो ॥२८॥

रामफळाची गोडी सरस ।
देठेली परिपक्व होई जों तरस ।
उगीर लागे पडतां भुईस ।
अति मिठास वर पिकतां ॥२९॥

वरदेवर जो पिकवूं जाणे ।
हेणेच त्याचा आस्वाद घेणे ।
सीताफळ हे सायास नेणे ।
अल्पगुणे बहुमोल ॥३०॥

रामफळासी पतन भय ।
ज्ञानियाही नाही निर्भय ।
ज्ञाला पाहिजे सिद्धि विजय ।
लब हृथगथ कामा नये ॥३१॥

—श्री साईसच्चरित अन्याय १९ वा.

श्रीसाईलीला

[श्रीसाईबाबा संस्थान, शिरडीचे
अविकृत मासिक]

वर्ष ५४ चे] एप्रिल ७६ [अंक १२

: संपादक :

श्री. का. सौ. पाठक,
रिसिन्हर श्रीसाईबाबा संस्थान, शिरडी

: कार्यकारी संपादक :

- डॉ. श्री. दि. परचुरे, (इंग्रजी आवृत्ती)
- श्री. सदानन्द चेंदवणकर (मराठी,,)

वार्षिक वर्णनी रु. ६-०० (ट. ख. सह)
फिल्मोल अंक ६० पैसे फक्त.

: कार्यालय :

“साईविकेतन”, प्लॉट नं. ८०४-बी,
डॉ. अंबेडकर पथ, दादर, मुंबई १४.

फिल : ४०००१४

दूरध्वनी : ४४ ६३ ६३

संपादकीय—

स. न. वि. वि.

सदासर्वदा राम चिंतीत जावा

सथात सण पाढव्याचा । जन्मात जन्म रामाना ॥

या दोन्ही तिथी जवळी आली एक तारीख । श्रीसाईलीलेचा अंक मोठा मोहक ।

यदा गुडीपाढवा, रामनवमी या दोहोंच्या दरम्यानच एप्रिलच्या एक तारीख आली. महान योगायोग त्या निमित्य श्रीसाईलीलेचा हा खास रामनवमी विशेषांक आमच्या प्रिय वाचकांच्या हाती देताना आम्हाला अंतिशय आनंद होत आहे. वालिमकी रामायण हा महान ग्रंथ भारतोयानांच नव्हे तर जगातील यज्ञव्यावरू लोकांना सर्वकाढी आदर्शवत् होऊन रहाणारा ग्रंथ आहे. ती आदर्शग्रंथ व अनुकरणीय अशी जीवनगाथा आहे. या ग्रंथाचा रचनाकाळ हजारो वर्षांपूर्वीचा आहे. परंतु यातील जीवन-भूलम्बे सर्व काळासौल स्त्री-पुरुषाना अनुकरणीय होऊन रहाणारी आहेत. पितापुत्र, पतिपत्नी, वहिणभाऊ, भाऊभाऊ, मातापुत्र, सेव्यसेवक गुरुशिष्य राजा आणि प्रजा यांनी एकमेकावी कशा रीतीने वागावे याचा उच्चतम आदर्श या ग्रंथातील वित्रिध प्रत्याच्या रूपाने जगापुढे ठेवण्यात आलेला आहे. प्रत्येकाने आपले जीवन सर्वोत्कृष्ट रीतीने कसे घालवावे व जगात सर्वांकडून भलेपणाचा बहुमान कसा. मिळवावा हे रामायण काव्याच्या रूपाने महर्षी वालिमकीने सांगितलेले आहे. त्यात प्रत्येकासाठी वहूमोल जीवनमंत्र सांगण्यात आलेला आहे. जगातील कोणत्याही काळाप्रथात अशा प्रकारची ओळ कलाकृती निर्माण कालेली नाही. यात विलकृत अंतिशयोक्तित नाही. रामकथा ही अमृताने ओर्थवलेली आहे. तिचा एखादा बिंदु जरी प्राणन करता आला तरी ती आपल्या कल्याणास कारणीभूत होणारा आहे.

अशा या रामायणाचा प्रणेता मर्यादारूपी पूरुषोत्तम प्रभु रामनंद हा भारतभूमीत हजारो वर्षांपूर्वी होऊन गेला. प्रभु श्रीरामचंद्राचा जन्मोत्सव आपण दरवर्षी मोठ्या उत्साहाने व भक्तिभावाने साजरा करतो. तो यासाठी की या पुण्यपुरुषाचे गुणगान आपल्या कडून व्हावे, आपल्या मनाधर सुसंस्कार घडावेत, ज्या ओळ गुणांच्या बळावर श्रीराम अजरामर क्षाले त्या सद्गुणांचा सुगंध आम्ही लुटावा व आपले जीवन सुंदर बनवावे, यासाठीच.

रामनाम व रामकीर्तन आपल्याकडून अहृनिश घडतच असते. कारण तो मंत्र म्हणजे आपले जीवनच आहे. रामनाम तारक, जीवनपोषक व जीवन मरणाच्या फेन्यावून आपला बचाव करणारे आहे. प्रत्येक हिंदु भारतवासीयांची त्यावर असीम शक्ती आहे. या शब्देवर आपण नेल्या हजारो वर्षांपासून जगत आलो आहोत व पुढेही याच शब्देवर आपण जगणार आहोत.

असे हे प्रभू श्रीरामचंद्राचे महातम्य श्रीराईबांनी वरोबर ओळखले. जनता सुखी व्हावी, भारतात व जगत सर्वद आवादी आवाद, सुखसमाधान व प्रेमशाव बाढत रहावा हीच तर बाबांची मनिषा. मासाटीच तर त्यांचा अवतार. रामनामाचे तारक व पोषक महत्व बांनी अचूक ओळखले, आणि म्हणूनच तर यांच्या हयातीत शिरडीत रामजन्माचा सुखद सोहळा सुरु झाला. आपल्या हयातीत चांगली सात-आठ वर्षे तो त्यांनी पाहिला व हा सर्वच्या कल्याणास कारणीभूत होणारा सोहळा आपल्या मागे ही अधिक्षिण्यणे चालू रहावा अशी त्यांनी व्यवस्था लावून दिली. लोककल्याणासवधीची बाबांची ही भावना आपण समजावून घेतली पाहिजे. रामनामाचे त्यांना एवढे महत्व का वाटले व या उत्सवाला त्यांनी अग्रपूजेचा मान का दिला याचा अपण विचार केला पाहिजे.

आमच्या भाहितीप्रमाणे शिरडीन्या पुण्यक्षेत्री श्रीरामजन्मोत्सव सुरु झाल्यास साठ वरषांहिन अधिक काळ लोटला आहे. यके १८३३ मध्ये हा महोत्सव शिर्डीस सुरु झाला. त्याला आता पासष्ट वर्षे होत आहेत. बाबांच्या प्रेरणेने सुरु झालेल्या या उत्सवास वर्षातीवर्षे उत्साहाचे व व्यापक स्वरूप प्राप्त होऊ लागले आहे ही त्यांचीच कृपा होय. ●

● डॉ. श्री. वसंत श्रीवर सस्तुरकर एम. वी. वी. एस. (नागपूर) यांची संस्थानाच्या श्रीसाईनाथ इस्पितव्यात निवासी वैद्यकीय अधिकारी म्हणून नुकतीच नेभणूक करण्यात आली आहे.

श्री. विठ्ठलराव वैती (खोपकर) साईचरणी विलीन

मुंबापुरीतील प्रसिद्ध साईभक्त व मुंबई मुद्रक संघाचे उपचिटणीस श्री. वसंतराव खोपकर यांचे पिताजी श्री. विठ्ठल परशुराम वैती (खोपकर) यांचे ९ जाने, ७६ रोजी त्यांच्या परल भोईवाडा येथील निवासस्थानी दुखद निधन झाले. मुत्युभयी त्यांचे वय ८० वर्षांनि होते. ते परम साईभक्त व अध्यात्मादी होते. उतारवयातही जप-जाय पूजा-अर्चा वाचन ते नियमित करीत असत. त्यांच्या भागे त्यांच्या पत्ती, दोन पुत्र, दोन विवाहित व एक अविवाहित कन्या व नातवडे इ. परिवार आहे.

गांडीमेटी : १७

सत्तरीनिमित्य अभिघृचितन

साईंभक्त

डॉ. केशव भगवंत गव्हाणकर

लेखक : श्री. चंद्रकांत दामोदर सामंत

श्रीसाईबाबाना प्रत्यक्ष पाहिलेल्या

व त्यांचा सहवास लाभलेल्या ज्या
मोजक्या व्यक्ति श्रीसाईकृपेने आज
हयात आहेत त्यापैकी एक प्रमुख
भक्त म्हणजे कुल्याची डॉ. केशव
भगवंत उर्फ अणासाहेब गव्हाणकर.
चालू महिन्यात अठटावीस तारखेला
डॉक्टरसाहेबांच्या वयाला सत्तर वर्षे
पुरी होत आहेत, हा एक योगायोगच
म्हटला पाहिजे.

डॉ. अणासाहेब

वात समजून चुकून लहानग्या केशवला ज्या पाळऱ्यात ठेवले होते त्या पाळऱ्याच्या
एका वस्त्राला अंधारातच काढी पेटवून लावली. संबंध पाळऱ्याने पेट घेतला. पण
दैवी कृपेचे लेणे बरोबर घेऊन आलेल्या केशवला काहीही इजा झाली नाही.

प्राथमिक शिक्षण रत्नगिरी जिल्हातील परुळे हृद्या गावी तसेच अनंत्या
येथे ज्ञाल्यानंतर ते उच्च शिक्षणासाठी मुंबई येथे आले. मॅट्रिकच्या वर्गात शिकत
असताना आणासाहेब एकदा लॉसिग्टन रोडने शाळेतून धरी परतत होते.
बाटेतच एका छिकटोरियात श्रीसर्वेसदगुरु साठम महाराज वसलेले त्यांना
दिसले. महाराजांनी त्यांना आपलेकडे बोलावून हातातली विअरची बाटली
त्यांच्या तोडाला लावली. पण आक्रम्याची गोष्ट की त्याची चब त्यांना पाण्या-
सारखी लागली. तसेच त्याच वर्षी दुसऱ्या एका प्रसंगी अणासाहेबांना एक
तटकालीन संत श्रीवाम्बेव महाराज हृथिंचे दर्शन घडले. भेट होताक्षणी “ये
वडा घरका लडका है” असे सूचक उद्गार महाराजांनी काढले.

अणासाहेवांना श्रीसाईनाथांचे प्रथम दर्शन घडले १९१८ साली जानेवारी महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यात त्यांच्या वयाच्या वाराच्या वर्षी. त्यावेळेस ते आपले चुलते श्री. रामचंद्र बळवंत गव्हाणकर हथांच्यावरोबर गुरुवारच्या दिवशी शिरडी मुक्कामी सकाळी हजर झाले, श्री. काकासाहेब दिक्षीताच्या सांगण्यावरून त्यांनी प्रथम श्रीबाबांची धूळभेट घेतली व नंतर ते मशिदीत दर्शनास गेले असता श्रीबाबांनी त्यांना त्यांच्या मातोश्रीने केलेल्या पूर्वीच्या नवसाची आठवण देऊन तो फेडून घेतला. भेटीच्या पहिल्याच दिवशी श्रीबाबांनी अणांच्या तोंडात स्वहस्ते केळे भरविले. “मला बाबा तीन दिवस कुशीत घेऊन निजले होते.” हा अनुभव सांगताना अणासाहेब कृतज्ञतेने सद्गदित होतात. हथाच भेटीच्या पाचवे दिवशी सकाळी मशिदीत घुनीमाई दोजारी श्रीबाबांच्या हातापायाच्या पट्टचा सोडण्याचे नित्याचे काम चालू होते. तितक्यात समोर छोटचा केशवला पाहून श्रीसाईनायांनी त्याला आपल्याजवळ दोलावून घेतले. व एक थापड लगावून त्याच्या डोक्यावरील जरीची टोपी दूर उडवून दिली, व नुकत्याच झालेल्या मौजीवंतनामुळे डोक्यावर राखलेल्या शेंडीला वरून त्याचे कपाळ आपल्या पायावर जोराने आपटले. एवढे झाल्यानंतर श्रीबाबांनी त्याच्याकडे “दोन पैसे” मागितले. जवळच उम्या असलेल्या श्री. माधवराव देशपांडियांनी केशवचा उजवा हात ओढून तो श्रीबाबांच्या हाती दिला व “दिया” असे म्हटले. श्रीसाईनाथांनी ते “दोन पैसे” स्वतःच्या कफनीच्या उजव्या खिशात कोंबले व त्या प्रसंगाची आठवण म्हणून ती कफनीच नंतर त्यांच्या स्वाधीन केली. ती पवित्र कफनी डॉक्टरसाहेवांनी मोठ्या काळजीपूर्वक सांभाळून ठेविली आहे, व ती त्यांच्या कुर्ला येथील निवासस्थानी आज पहावयास मिळते.

अणासाहेबांचे आध्यात्मिक जीवन समृद्ध करण्यास श्रीसाईनाथांप्रमाणेच त्याचे मोक्षगुण श्रीगणेशाभक्त अंवयक विठ्ठल सामंत हयांचेही मार्गदर्शन कारणी-भूत झालेले आहे. ते श्रीगणेशाभक्त होते व त्याची भक्तिकरून त्यांनी त्याला आपलासा करून घेतलेला होता. प्रत्यक्ष श्री गणेशाने स्वतः गणू महाराच्या रूपात घेऊन अंवयकवराच्या जंगलात त्यांना दर्शन दिले होते व एकाक्षरी मंत्राचा उपदेश केला होता. आपल्या गृह माऊलीप्रमाणेच डॉक्टरसाहेब अत्यंत कट्टर गणेशाभक्त असून “श्रीगणेशावर कीर्तने करणाऱ्या विद्यमान व्यक्तित डॉ. गव्हाणकर हे एक अधिकारी पुरुष आहेत.” असे गौरवपूर्ण उद्गार ठाण्याचे सत्पुरुष श्रीगजानमहाराज उर्फ अणासाहेब पट्टेकर हथांनी काढले आहेत.

१९३२ साली शिरडीतील श्रीबाबांच्या समाविसमोर कृतज्ञतेने लोटांगण घालून डॉक्टरसाहेवांनी आपले सर्वस्व श्रीबाबांना सर्वप्रण केले. गेल्या पंचेचाळीस वर्षांचा इतिहास हा त्यांच्या सर्वप्रित जीवनात एक आनंदाचा ठेवा आहे.

अण्णासाहेबांनी गेले अर्धशतक श्रीसाईवाबांची विविध प्रकारे सेवा केली आहे व वार्षिक्यातील शारिरिक अडचणींवर मात करून अद्यापही तो चालू ठेविला आहे. डॉक्टोर १९७५ मध्ये शिरडी येथे झालेला कोजागिरी पौणिमेचा उत्सव हा त्यांनी साजरा केलेला पंचेचाळीसादा वार्षिक उत्सव होता. दरवर्षी विजयांदशभीच्या नंतरचा दिवस कुर्ला येथे मोठ्या घुमघडाक्याने पार पडतो. “भिक्षेची भाकर लई गोड” हच्चा श्रीबाबांच्या दृष्टान्तानुसार डॉक्टरसाहेब हा दिवस भिक्षेच्या सामुद्रीवर साजरा करतात.

१९५० ते १९५५ हच्चा काळात डॉक्टरसाहेब शिरडीसंस्थानचे अध्यक्ष होते. १९५४ मध्ये दसन्याच्या सुमुहूर्तविर शिरडी समाधिमंदिरात श्रीबाबांच्या पुतळ्याची स्थापना डॉक्टरसाहेबांच्या हस्ते झाली. त्यांच्याच कारकीर्दित शिरडी येथे आज दिसून येत असलेल्या सुधारणांचा पाया घातला गेला. त्यांशिवाय १९४८ पासून जवळ जवळ आठ वर्षे अण्णासाहेबांनी “श्रीसाईलीलेचे” संपादन कार्य केले. आजतागायत डॉक्टरसाहेबांचे शंभरावर अभ्यासपूर्ण लेख “श्रीसाईलीला” मासिकात प्रसिद्ध झाले आहेत.

“शिलधी” हच्चा नावाची शिरडी स्थानाचे माहात्म्य विशद करणारी एक पुस्तिका पूर्वीच प्रकाशित झाली असून, “शिरडीचे साईवावा” व “साईवावा हाच चमकार” हे त्यांचे दोन यंथ अत्यंत वाचनीय झाले आहेत. श्रीबाबांच्या समग्र अवताराचे रर्म जाणून घेणाऱ्या भक्तांना ते उद्वोधक ठरतील हच्चात संशय नाही. गेल्यावर्षी जून १९७५, मध्ये सुमारे महिनाभर खेलेला परदेशाचा विनामूल्य दौरा हा अण्णासाहेबांच्या आयुष्यातील गुरुपैत्रा अत्युत्कट अनुभव होता.

“ठेविलें अनंते तैसेचि रहावे।

चित्तीं असूं द्यावे समाधान ॥”

हच्चा उकितचा प्रत्यय आणून देणाऱ्या हच्चा आवृत्तिक संतांचे आतापर्यंतचे जीवन श्रीसाईवाबांच्या कृपाप्रसादामुळे समाधानाने काठोकाठ भरलेले असून त्यांचे पडसाद त्यांच्या नम्र वागणुकीत व गोड शिकवणुकीत पदोपदी अनुभवास येतात. डॉक्टरसाहेबांच्या सत्तराव्या वाढदिवसातिमित त्यांना व त्यांच्या प्रत्येक कार्यात मनोभावे साथ देणाऱ्या त्यांच्या सौभाग्यवतीना हीवर्धिरारोग्य लाभो हीच त्या प्रभूच्या चरणी प्रार्थना !

श्री साईबाबांच्या जन्मस्थानाचा शोध

● श्री. व्ही. वी. खेर,

‘अलका’, १४ वा रस्ता, खार मु. ५२

(श्री. साईबाबांचा जन्म, जन्मस्थान व त्यांची कौटुंबिक माहिती हयांचे गूढ उकलण्याच्या हेतूने श्री. व्ही. वी. खेर व त्यांच्या पत्नी हयांनी पाथरी गावास भेट दिली. तेथील लोकांच्या वरोवरील संभाषणात त्यांना हया विषयीचे जे धारेदोरे सापडले ते त्यांनी पकडले व त्यांचा पाठपुरावा केला. त्यांना जो एकूण पुरावा मिळाला त्यावरून त्यांना असे वाटते की पाथरी हीच साईबाबांची जन्मभूमि असली पाहिजे व तेथील देशस्थ, यजुर्वेदी आम्हणांच्या भुसारी कुटुंबात त्यांचा जन्म झाला असावा. श्री. खेर हयांचा मूळ इंग्रजी लेख श्री. साईलीलेच्या इंग्रजी आवृत्तीत (जानेवारी १९७६) प्रसिड झाला होता त्याचा अनुवाद डॉ. श्री. दि. परन्तु रे हयांनी हया ठिकाणी सादर केला आहे.)

“साईबाबा हे हिंदू नवहते की भुसलमान नवहते परंतु ते त्या दोघांच्याही वरच्या श्रेणीचे होते.” एकदा एका डिस्ट्रिक्ट मॅर्जिस्ट्रेटच्या प्रश्नास उत्तर देताना नासीबांचे एक प्रसिड वकील व श्रीसाईबाबांचे परमसक्त श्री. एस. वी. घुसाळ हयांनी वकीलप्रमाणे उत्तर दिले होते.^१ श्री. घुसाळ हयांचे हे उत्तर पूर्णतया अर्थपूर्ण आहे हयात काहीच संशय नाही. जो भनूय परमेश्वराचा अवतार असतो, त्याची जात अथवा त्याचा वर्ण हयाचा विचार न करता त्याला मान देणे हे योग्यच होय. एका लोकप्रिय भराठी म्हणीप्रमाणे नदीचा उगम व चूपीचे कुळ हयांचा कोवऱ घेऊ नये असे संगितलेले आहे. हया दोहोंचाही अगदी साधा आरंभ पाहिल्यावर संशोधकाची निराशा होण्याचा संभव आहे. ही म्हण कोणत्याही कारणासाठी पहली असली तरी संव्याच्या युगात सर्वच मूल्ये अस्थिर झालेली आहेत. म्हणून “प्रत्येक तत्त्व व प्रत्येक धर्म बुद्धिच्या व न्यायाच्या कसोटीवर आमून त्याला जागतिक मान्यता मिळवून घेणे आवश्यक आहे.”^२ म्हणून काळाच्या वाटूवर ज्यांची पावले उमटलेली आहेत त्या साध्यपुरुषांना देखील हात नियम लागू करणे योग्य होईल. प्रा.

(१) श्री. वी. व्ही. नरसिंहस्वामी हयांचे पुस्तक भक्तांचे अनुभव भाग पहिला, तिसरी आवृत्ति १९६५. पृ. ४८

एरिक एन्. एरिकसन ह्यांचा “गांधीचे सत्य” हा ग्रंथ ज्यांनी बाचला असेल त्याना वरील विधानाचे भहत्व कळेल. साईवाबांचे जन्मस्थान, त्यांनी ज्या कुटुंबात जन्म घेतला ते कुटुंब इत्यादींचा शोध घेतल्याने त्यांच्या आयुष्यातील पुढील हकीकतीची संगती लागेल ह्या विश्वासाने मी माझ्या पत्नीसह १९७५ काली जून महिन्यात भराटवाड्याची याचा केली व साईवाबांच्या जन्मस्थानाविषयी मल्या जी माहिती मिळाली ती प्रस्तुत लेखात दिली आहे; परंतु हे करण्यापूर्वी साईवाबांचे शिर्डीत आगमन, त्यांचा पीडाऱ्या, त्यांच्या खाण्यापिण्याच्या सवई आणि त्यांचे जन्मस्थान व कुटुंब ह्यावद्दल जी माहिती निरर्निराळ्या ठिकाणी दिली आहे ती प्रथम थोडक्यात देतो.

पाथरीच्या सीमेवरील

श्री. हनुमानाचे मंदिर

साईवाबांची शारीरर्यष्टी भरभक्कम होती. ते अजानुवाहू होते. ते मध्यम उंचीचे होते, व त्यांचा वर्ण गोरा असून केतकी रंगाचा होता; परंतु त्याचे डोळे विशेष पाणीदार असल्यामुळे त्यांची पहिलीच छाप त्यांच्या डोळशमुळे फडत असे, त्यांच्या डोळधात एवढे तेज होते की त्यांच्या डोळाचाकडे पहणाऱ्यास असे वाटे की ते आपले मूळातन अवलोकन करीत आहेत.^३ त्यांचे कान टोचलेले होते,^४ आणि त्यांची सुंता केलेली नक्की^५ ह्यावरून ते हिंडु असावेत असे अनुभाव निघते; परंतु त्यांचा पोशाख एकाचा फकीरासारखा होता व ते एका पडक्या मशिदीत रहत व तिला ते “द्वारकामाई” म्हणत. मशिदीमध्ये धुरीत कायमचा अगिन पेटत असे तसेच शंख बाजवून आणि घटानाद करून ते भक्तांना आपली मुजा करून देत असत.

पाथरीतील भुसान्यांचे

बंशपरंपरागत घर

(२) मोहनदास करमचंद गांधी “सर्वं शेषाच्या शोधात” भाग १ ला नवजीवन पल्लीर्षिंग हाऊस अहमदाबाद १९६१ पृ. १४८.

मरिशीदीवाहेरील अंगणात तुळसीवृत्त्वावन होते. त्यांचे हिंदू भक्त रामनवमीचा उत्सव साजरा करीत व साईबाबा त्यात मोठ्या आनंदाने सामिल होते. त्याच्या प्रमाणे शिरडीतील मुसलमानांनी त्याच दिवशी संदछळची मिरवणूक काढण्यास त्यांची काहीच हरकत नसे. त्यांचे नेहमीचे अन्न अगदी साधे असे परंतु त्यांनी इतर सहकारी फकोरांच्या समवेत भास व मासेही खाल्ले असल्याचे सांगण्यात येते. “अल्ला मालिक” हे शब्द त्यांच्या जिभेवर नेहमीच असत; परंतु राम, कृष्ण, गणेश, दिव, हनुमान अथवा भक्तांचे गुरु हथा स्वल्पपात त्यांनी भक्तांना दर्शन दिल्याचा दाखला आहे. नानासाहेब चांदोरकरांच्या वरोदर त्यांची जी चची झाली तीवरू त्यांना भगवद्गीतेचे सूक्ष्म ज्ञान असाऱ्ये असे दिसते; परंतु मुसलमानांच्या वरोदर ते कुराणाचा पहिला अध्याय म्हणत असत असा उल्लेख आहे. त्यांना बन्याच भाषा अवगत होत्या; परंतु त्याचा अभ्यास त्यांनी केव्हा केला हवाची माहिती मात्र कोणीच सांगू शकत नसे. थोडक्यात असे म्हणता येईल की त्यांची घडण जुन्या योग्यांप्रमाणेच झालेली होती; परंतु सुकी पंथाचा फार प्रभाव त्यांच्यावर होता. हथा ठिकाणी ही गोप्त लक्षण ठेवली पाहिजे की एकदा कोटीत साक देत असताना एका प्रश्नास उत्तर देताना साईबाबांनी असे सामितले होते की त्यांचा वर्ष आहे “कवीर.”^३

श्री साईबाबांचे एक निस्वार्थी भक्त व ज्यांनी आपल्या सर्वस्वाचा त्याग आपल्या गुरुंसाठी केला ते सांलिसिटर काकासाहेब दीक्षित साईसच्चरित्राच्या प्रस्तावनेत लिहितात, “त्यांचे (साईबाबांचे) जन्मस्थान कोणते व त्यांचे माता-पिता कोण हृचाविपयी विश्वसनीय माहिती मिळत नाहीं; परंतु त्यांचे काहीतरी संबंध निजामाच्या संस्थानाची ज्यालाच पुढे हैदरावाद असे म्हणत (आणि राज्यपुरुरचनेच्या वेळी १९५६ साली आंश्र प्रदेश, कर्नाटक व महाराष्ट्र हचा तीन धारिक राज्यात ज्याची विभागणी झाली) त्याची असावेत असे म्हणता येईल. त्यांच्या बोलण्यात सेलू, जालना, मानवत, पाथरी, परभणी, औरंगावाद बीड व विदर इत्यादि शहरांचा नेहमी उल्लेख येई. एकदा एक पाथरीचा

(३) वी. व्ही. नरसिंहस्वामी – भक्तांचे अनुभव भाग पहिला तिसरी आवृत्ति १९६५ पृ. ९२.

(४) दाभोद्धकर लिखित श्री साईचरित्र आठवी आवृत्ति सन १९७२, सातवा अध्याय.

(५) स्वामी साईशरणानंद श्री साईबाबा (गुजराती) सहावी आवृत्ति १९६६ पृ. १७.

(६) नरसिंहस्वामीकृत भक्तांचे अनुभव तिसरी आवृत्ति १९६५ पृ. ४६.
२ सा. ली.

मनुष्य शिर्डीला साईबाबांच्या दर्शनाला आला होता, तेव्हा पाथरीच्या बन्याचशा प्रभुव्हा नागरिकांची चौकशी साईबाबांनी त्याच्याजवळ केली. त्यावरून असे दिसते की त्यांना पाथरीविषयी विशेष ज्ञान होते; पण त्यावरून असे खात्रीलायक रीत्या म्हणता येत नाही की त्यांचा जन्म पाथरी येथेच इगाला असला पाहिजे. त्याचप्रमाणे साईबाबा हे जन्माने ब्राह्मण होते की मुस्लिमान होते हे ही खात्रीलायकरीत्या सांगता येत नाही.”^७

साईबाबांचे एक जूने भक्त म्हाळसापति असे म्हणत की साईबाबांनी त्यांना एकदा असे सांगितले होते की त्यांचा (साईबाबांचा) जन्म पाथरीच्या एका ब्राह्मण कुटुंबात झाला व लहानपणीच त्यांच्या आईवडिलांनी त्यांना एका फकीराला सुपूर्द केले. साईबाबांनी हे सांगितल्यानंतर थोडधाच्च दिवसानी पाथरीचा एक मनुष्य काही कामसाठी कोरहळा नावाच्या शिर्डी जवळच्या एका गावी आला होता. तो शिर्डीस आला असता पाथरीच्या बन्याच राहिवाशांची चौकशी त्यांच्या नावनिशिवार साईबाबांनी केली.^८ भगल म्हाळसापति हा सत्यवक्ता होता व त्याच्या वैराग्यामुळे श्री साईबाबासुद्धा त्याला फार मान देत असत. त्यामुळे त्यांचे म्हणणे महत्वाचे व संशयातीत म्हणाता येईल.^९

आपल्या आईवडिलांविषयी कोणतेही प्रश्न विचारलेले साईबाबांना रुचत नसत. ते म्हणत को, “पुरुष हे माझे बडील व माझा ही माझी आई आहे.” आयुष्यभर संशोधन करणाऱ्या साईबाबांच्या एका चरित्रलेखकानंते असे म्हटले आहे की, “साईबाबांचा जन्म हे गूढच आहे आणि त्याबद्दल प्रत्यक्ष ज्ञान असलेला एकही मनुष्य भला भेटलेला नाही.”^{१०}

श्री. वामन प्राणगोविंद पटेल, सॉलिसिटर हृषींनी १९५३ साली संचास घेतला आणि त्याबद्दलेपासून त्यांना स्वासी साईशरण आनंद अस्ते म्हणतात. हृषींचा शब्दही हच्यावाबतीत महत्वाचा मानला पाहिजे. सॉलिसिटर पटेल हृषींनी स्वीकारलेल्या नव्या नावावरूनच त्यांना साईबाबांच्या बद्दल किंती आदर व भक्ति वाटत आहे ते स्पष्ट होते. प्रस्तुतच्या विषयाबद्दल त्यांची मुजराती भाषेत लिहिलेल्या साईबाबांच्या चरित्रात काय लिहिले आहे ते तपासणे आवश्यक आहे.”^{११}

(७) श्री. दाभोळकर लिखित साईसच्चरित आठवी आवृत्ति १९७२ श्री. दीक्षित यांची प्रस्तावना पृ. १.

(८) संकीर्ण लेख श्री. साईलीला एप्रिल १९२५ पृ. १७९

(९) वी. व्ही. नरसिंहस्वामीकृत साईबाबांचे चरित्र भास परहिला पृ. १३-१४.

श्री. वामनराव पटेल ह्यांचा जन्म १८८९ साली झाला व ते आज-
पिस ह्यात आहेत. १९१० साली मुंबईच्या एलफिन्स्टन कॉलेजातून तत्त्वज्ञान
विषय घेऊन ते बी. ए. ची परीक्षा उत्तीर्ण झाले, व १९१२ साली एल.
बी. ची परीक्षा उत्तीर्ण झाले. स्वामी विवेकानंदाप्रमाणेच त्यांनाही परमे-
तरचे प्रत्यक्ष दर्शन घेण्याची इच्छा होती. ह्याकरिता ते पुण्यक्ष साखूना
ले; परंतु त्यांची इच्छा कोणीच पुरी करू शकला नाही. शेवटी त्यांच्या
इलांनी साईवाबांना भेटघ्याचा सल्ला त्यांना दिला व त्याप्रमाणे १९११
जी ते रेल्वेने मुंबईतून कोपरगावास आले व तेथून टांग्याने शिरडीस आले.
शिरडीला पोचले त्यावेळी साठे वाड्याजबळील कडुळिबांच्या झाडाखाली
ईवादा उभे होते. टांगेवात्याने पटेलना साईवाबांकडे बोट बाखविल्यावर,
ले तात्काळ टांग्यानुन उतरले व त्यांनी साईवाबांना साठ्यांग नमस्कार
द्यला. आणि काय आश्चर्य ! साईवादा पटेलना म्हणाले, “परमेश्वर आहे.
नाही असे तू का म्हणतोस ?” साईवाबांजी झालेल्या स्वतःच्या पहिल्या
देना समग्र वृत्तान्त श्री साईशरण आनंद हथांनी प्रस्तुत लेखकास सविस्तर
देन केला. त्या १९११ साली कडुळिबांच्या झाडाखाली झालेल्या मुलाडतीने
पटेल यांचे समग्र आयत्यच बदलून गेले. श्री. पटेल ह्यांच्या मनातौल
संदेह पूर्णपणे नाट झाले आणि त्यांना बाटले की ज्यांचा समदूख म्हणून
कार करावा असा गुह आज आपणास मिळाला आहे आणि त्याला आपणे
पले सर्वस्व अर्पण केले पाहिजे. पुढे १९१३ च्या उन्हाळेच्याच्या सुटीत श्री.
ल शिरडीस आले असता त्यांना साईवाबांनी चांगले अकरा महिने ठेवून
ग शिरडी येथील दीर्घ मुकामात साईवाबांनी त्यांना शिक्षा मागण्यास
ठिक्कले आणि मोठ्या प्रेमाने “बाबू” असे टोपण नाव त्यांना ठेविले. ह्या
कामात श्री. पटेल ह्यांचा साईवाबांजी अत्यंत निकट असा संबंध
ला. पुढे यथावती श्री. पटेल है सॉलिसिटरची परीक्षा उत्तीर्ण झाले व
व्यवसाय करू लागले. परंतु त्यांना खरी आवड आव्यासिक गोष्टींवहसच
ती. श्री. पटेल ह्यांनी सस्तु साहित्य वर्षक कार्यालयासाठी चिपुल लेखन
ते आहे. त्याच्याप्रमाणे त्यांनी मूळ मराठी साई सच्चरित्राचा साध्या व सरळ
व्यात गुजरातीत अमृताव केला आहे. साईवाबांच्या बदूमध्ये ज्याला आस्थापूर्वक

(१०) बी. बी. नरसिंहस्वामी कृत साईवाबांचे चरित्र भाग पहिला
१३-१४.

(११) स्वामी साईशरणानंद लिखित साईवाबा यांचे चरित्र ६ बी.
वृत्ति सन १९६६.

अभ्यास करावयाचा आहे त्याने श्री. पटेल हचांनी लिहिलेले साईबाबांचे इति नजरेखालून घालणे अत्यंत आवश्यक आहे.

स्वामी साईशरणानंद हचांच्याबद्दल इतकी प्रास्ताविक माहिती दिल्या नंतर त्यांनी साईबाबांबद्दल काय सांगितले आहे त्याकडे वळू. ते म्हणतात की ही गोष्ट बादातीत आहे की श्रीसाईबाबा स्वतःला ब्राह्मण मानीत व वा केळ्हा कोणी ते ब्राह्मण नसल्याचे सुचविले तर ते त्यावर नाराज होत. १९१३ साली श्री. पटेल हचांच्या बङ्गलांना जलोदर झाला व त्यातून ते बरे होण्याची शक्यता नव्हती. त्याच वर्षी डिसेंबर महिन्यात श्री. पटेल शिर्डीला आले होते त्यांच्या मनातले विचार साईबाबांना तात्काळ कळले व त्यांनी पटेल हरेच आपल्या बङ्गलांना शिर्डीस बेऊन येण्यास सांगितले; परंतु लगेच दुसऱ्या क्षणे त्यांच्या मनात विचार आला की हथाचे सनातनी वडील मुसलमानासारख्या दिसणाऱ्या माझ्याकडे येतील का? आणि म्हणून बाबा लगेच म्हणाले “मी ब्राह्मण आहे. नाही का?” स्वामिजीनी हे लिहिले की बाबांचा सर्वतो जुना भक्त जो म्हाळतापति त्याला बाबांनी स्वतःच हे सांगितले होते की त्यांचा जन्म पाथरी येथील एका देशस्थ यजुर्वेदी ब्राह्मण सराष्ट्र झाला व लहानपणीच त्यांना एका फकीराकडे सुपूर्द करण्यात आले होते.

श्री साईलीला मासिकाच्या जुलै ते सप्टेंबर १९४२ च्या अंकात पृ. ३५९ ते ३७२ भध्ये सुनामर सुंदर-हचांनी साईबाबांच्या जन्माबद्दल एक लेख लिहिला आहे. प्रस्तुत लेखकाला ती माहिती माधवनाथ नावाच्या साधूपुढियाने सांगितली, असे त्याचे म्हणणे आहे. त्या लेखाचा सारांश साईशरणानंद हचांनी जै साईबाबांचे चरित्र लिहिले आहे त्याच्या सोळाच्या पानावर आहे. त्या लेखात असे म्हटले आहे की, पाथरी येथील एका देशस्थ यजुर्वेदी ब्राह्मणास तीन मुलगे होते. त्यापैकी सर्वात वडील मुलगा म्हणजेच साईबाबा होत. ज्यावेळी साईबाबा पाच वर्षांचे होते त्यावेळी त्या ब्राह्मणाकडे एक फकीर आला व त्याला म्हणाला, “माझे मला परत दे.” त्यावर ब्राह्मणाने उत्तर दिले, “माझ्या जवळ असलेले सर्व तुमचेच आहे.” त्यानंतर त्या फकिराने त्या ब्राह्मणाच्या मोठ्या मुलासाठी मागणी घातली व त्याला घेऊन तो निघून गेला. चार वर्षांनी तो फकीर परत आला. आणि त्या ब्राह्मणाच्या संभतीने त्याने त्या मुलाला मुळा आणखी तीन वर्षांसाठी नेले. वयाच्या वाराच्या वर्षांपासून

(१२) परम साईभक्त श्री साईशरणानंद हा सप्टेंबर १९७५ च्या साईलीला मासिकातील श्री. सदानंद चेंदवणकर हचांचा लेख पृ. ४ ते ६.

(१३) स्वामी शरणानंद लिहित श्री साईबाबा ६ वी आवृत्ति १९६६ पृ. १४-१५.]

अठराव्या वर्षापर्यंत साईबाबा गृहात होते व ज्यावेळी ते शिरडीला कडुकिवाखाली प्रगट झाले त्यावेळी त्याचे वय एकोणीस वर्षाचे होते.

सत्य साईबाबा आपणास शिरडीच्या साईबाबांचे अवतार म्हणून समजातात. त्यांच्या चरित्रात आणखीच निराळी कथा आढळते. स्वाभी साईशरणानंद साईबाबांच्या चरित्रात पृ. १३ व पृष्ठ २७-२८ वर त्या कथेचा उल्लेख करतात. साईबाबांचे आईबडील पाथरीचे रहिवासी असावेत असे दिसते. त्यांच्या बऱ्डिलांचे नाव गंगाभव व आईचे नाव देवगिरी अम्मा होते. ते जोड्ये फार घारिक वृत्तीचे असून शंकराचे भक्त होते. त्यांना अपत्य नसल्यामुळे ती फार दुखी असत; परंतु त्यांनी शंकराची मनोभावे उपासना केली व त्याचेकडून वर मिळविला. त्याप्रमाणे शंकराने त्यांच्या कुळात साईबाबांच्या रूपाने जन्म घेतला. दिवसेदिवस गंगाभव तपामध्ये अविकाशिक मन होऊ लागले व त्यांनी संसारत्याग करावयाचे ठरविले. देवगिरीअम्मांनीसुद्धा त्याचेवरोबर जाण्याचा हृदृष्ट घरला. त्याप्रमाणे साईबाबांना एका झाडाखाली टाकून देऊन ती दोघेही अरण्यात निघून घेली. त्या बाजूने जाणाऱ्या एका फकिराच्या दृष्टीस ते मूळ पुडले व ती एक थल्लाची देणगी आहे असे समजून त्या मुलाला त्यांनी आपल्या बरोबर घेतले व बयाच्या बाराव्या वर्षापर्यंत त्या मुलाचा सांभाळ केला. पुढे तेवील एका जगीनदाराच्या मुलाबरोबर झालेल्या सामन्यात साईबाबांनी एक शिवलिंग जिकले व ते त्यावरोबर खेळतात हच्चा सवबीवर स्थानिक भूसत्तमानांनी साईबाबांना धालवून देणे भाग पाडले. त्यानंतर साईबाबा गोदेच्या ग्रीरावर भटकू लागले व कालांतराने औरंगावादेस पोचले. त्या ठिकाणी क्षुप-घेडच्या चांद पाटलाशी त्यांची ओळख झाली व त्याची घोडी त्याला साईबाबांच्या कृपेने मिळाली. हथानंतरचे साईबाबांचे चरित्र सर्वांना विदित आहेच.

अशा प्रकारे साईबाबांचा पाथरीशी संवंध असावा असे ठरवून आम्ही पाथरीला जाण्याचे ठरविले; परंतु ज्यावेळी आम्ही तो निर्णय घेतला त्यावेळी आम्हांला पाथरीची फारच थोडी माहिती होती. पाथरी गावाचा जो इतिहास पुढे दिला आहे तो दस्तऐवज्यामध्युगीन इतिहासाची माहिती असणाऱ्या एका तज्ज्ञाकडून मिळविलेला आहे.

सध्याच्या पाथरी गावाला मध्युगीन कालात पार्श्वपूर म्हणत असत. हे देवगिरीच्या आग्नेयेस सुमारे ८० ते ८५ मैल दूर आहे व विदर्भ (मर्गाले) आणि गोदावरी हृथा नद्यांच्या संगमापासून नैऋत्य दिशेस सुमारे दोन मैलावर वसलेले आहे. हा भाग विदर्भाच्या राज्यात मोठत वसे व त्यावर देवगिरीच्या

वादवांची सत्ता होती. पाथरी हे गणिती लोकांचे एक मोठ कोंड्र होते.^{१४} पाश्चय हे वादवांच्या राज्यात मोडत असल्यामुळे त्याचा इतिहास देवगिरी अवधीनलतावादेच्या इतिहासाची निगडित आहे. बहिरु उर्फ भैरव कुलकणी (चौघरी) हा १४४० (इ. स.) च्या सुमारास विजयनगरच्या राजाच्या नोकरीत असावा. त्याला त्रिहामनी राजाच्या सैन्याने पकडून वेदरला आणले. तेथील सुलतानाने त्याची हुपारी पाहून त्याला आपल्या नोकरीत घेतले, व व्हाटवून मुसलमान बनविले. भैरव आता मलिक हसन बनला व कालांतराने वर च्छढत गेला. त्याला मग “निझाम-उल्मुस्तक” ही पदवी देण्यात आली व बहामनी राज्यातील एक मुस्माचा मुभेदार नेमप्यात आले. पुढे ज्यावेळी बहामनी राज्याची पाच शक्तें झाली त्यावेळी मलिक हसनचा मुलगा अहमद हृदाने १४८९ ता अहमदनगरच्या निजमशाहीची स्थापना केली. अखेरीस मोंगलांचा दक्षिणेतील सुभेदार निझाम हृदाने दौलतावादेच्या आसपासच्या मुख्यावर आपला खंडल बसविला आणि पाथरीचाही समावेश त्याच राज्यात झाला. तेव्हापासून पाथरी हे एक तालुक्यावे ठिकाण आहे.

मनमाड शिकंदरावाद रेल्वे लाईनवरील मानवतरोड स्टेशनपासून पाथरी १० ते १२ मैलावर आहे. साईवावांच्या लहानपणासंबंधीची खात्रीलायक माहिती मिळविण्यासाठी ज्यावेळी आम्ही १९७५ च्या उन्हाळ्यात काही दिवस पाथरीला रहाऱ्याचे ठरविले त्यावेळी पूर्विनोजित खुनांच्या सत्रामुळे मानवत प्रसिद्धिच्या झोतात होते. श्री. दिनकर वासुदेव चौधरी हे पाथरी गावातील प्रसिद्ध चौधरी घराण्याचे एक वंशज आहेत. हृद्य घराण्याच्या भागे दीर्घ इतिहास आहे. श्री. दिनकरराव चौधरी हे एक प्रगतीशील शेतकरी असून व्हीलही आहेत. आमचा मुक्काम त्यांच्याकडे च होता. त्यानी आमचे आदरशील व्यवस्थित केलेच शिदाय आमचे हे कार्य हे आपले स्वतःचे व्हार्ड आहे असे समजून आम्हांला सर्वथैव भद्रत केली.

चौधरी कुटुंबाच्या पुष्कळ शाखा पाथरी गावात आहेत परंतु तेथे असलेल्या चांदाच्या शतकात बांबलेल्या एका किल्सातच त्यातील बहुतेक रहातात. श्री. दिनकरराव चौधरी हृद्यानी आता सदरील किल्स्याच्या बाहेर घर बांबले आहे व हल्ली ते तेथेच रहातात. पाथरीच्या मुक्कामात त्याच घरात आम्ही रहात होतो. दि. २१ जूनला संध्याकाळी आम्ही सहज गप्या मारीत अराच्या पडीत बसलो असता दिनकरराव म्हणाले, “बच्याच बष्टपूर्वी यांने वडील्य वासुदेवराव

(१४) एस. बी. दीक्षित हृद्यांचा भारतीय खगोलशास्त्राचा इतिहास दुसरी वारूती १९३१ पृष्ठे २६७, २६९ व २७८.

હે ભસારી હુદા નાવાચ્યા ગૃહસ્થાકડે બોટ દાખુન ભલા મૃણાલે, “પહો કાય હી વાઈટ સ્થિતિ જ્ઞાલી આહે સાઈબાબાંચ્યા બંશાતીલ લોકાંचી!” દુસચા દિવદી દિનકરાવાંચે કાહી મુસ્લિમાન અશીલ ત્યાંચેકડે આલે હોતે તે મૃણાલે કી ત્યાંચ્યા માહિતીપ્રમાણે સાઈબાબાંચા જન્મ પાથરી યેથીલ એક બ્રાહ્મણ કુટુંબાત જ્ઞાલા હોતા; પરંતુ તે લહાન અસત્તાનાચ ત્યાંના એક ફકીર ઘેઝને ગેલા હોતા, પણ પુઢે કાય જ્ઞાલે તે માથ ત્યાંના ઠાઉક નાહીં. હુદા ત્યાંચ્યા બોલણામુલે હુદા પ્રકરણાતીલ આણંદી એક ઘાગા આમચ્યા હાતો આલ્યાપ્રમાણે જ્ઞાલા હોતા. મૃણન પાથરી ગાવાતીલ સર્વ બ્રાહ્મણ કુટુંબાંચી યાદી કરજ્યાચ્યા માર્ગાલા આમ્હી લાગલો. પાથરી ગાવાતીલ સર્વ બ્રાહ્મણ દેશસ્થ આહેત. ત્યાતીલ કાહી ત્રયુંદી તર કાહી આહેત યજુંદી. હુદાચિવાય અન્ય કોઠલ્યાહી પોટ-ભેદાંચી બ્રાહ્મણ કુટુંબે પાથરી ગાવાત નાહીંત. આમ્હી ઘરોથર હિંડૂન હી માહિતી ગોળા કેલી તેહા અસે કલ્યાણે કી હુદા બ્રાહ્મણ કુટુંબાંચી વહુતેકાંચે કુલદૈવત માદૂરચી રેણુકાદેવી કિંગ્રા આંબેજોગાઈ યેથીલ યોગેશ્વરી હે આહે; હુદાલા અપવાદ ફકૃત એકચ દિસલા તો મૃણજે ભુસારી કુટુંબાચા. હે કુટુંબહી દેશસ્થ યજુંદીંચ આહે; પણ ત્યાંચે કુલદૈવત માત્ર પાથરી ગાવાચ્યા સીમેવર કુભારવાડીત અસલેલા હનુમાન હે આહે. હી ગોપ્ત કલલ્યાવર આમચ્યા વિચારાંના અગદી નવીન દિશા દિસલી. શીરામ વ હનુમાન હુદાંચ્યાબદ્દલ સાઈબાબાંના વાટણારા આદર વ ભરીત હુદાંચી આઠવણ હોડ્યા આમ્હી મૃણાલો, “આમચ્યા સંશોધનાસ અખેરીસ ફળ પ્રાપ્ત હોણાર અસે દિસતે.” તાત્કાળ આમ્હીં વૈષ્ણવ ગલીત ગેલો વ ભુસારીચ્યા પડક્યા ઘરાંચે અવશેષ (ઘર કેમાંક ૪-૪૩૮-૬૧) અર્થત આદરપૂર્વક પાહિલે આણિ પંચવાર્ણી યેથીલ હનુમાનાચ્યા દર્શનાસ ગેલો. પાથરી ગાવાચ્યા સીમેવર લેંડી હુદા નાવાંચી નદી આહે વ તીવ્યાનું શિર્ડીચ્યા લેંડીબાળોંચી આઠવણ જ્ઞાલી. હુદા દોહોતીલ સામ્ય ખામ્ચ લક્ષ્ણાય આહે. મરાઠવાડ્યામધ્યે સર્વસાધારણપણે જ્યા પ્રકારચી મરાઠી ભાષા બોલલી જાતે ત્યાત આણિ સાઈબાબાંચ્યા મરાઠી ભાષેતહી પુષ્કટચ સામ્ય આહે. મરાઠવાડ્યાતીલ સર્વ ઉચ્ચવ વ નીચ જાતીતલે લોક એકચ ભાષા બોલતાના આઢ્ઢતાત.

પાથરીંચી સદ્યાચી લોકસંખ્યા સુમારે ૧૦,૦૦૦ આહે; પરંતુ તેથે સુધાર-જોચા લવલેશાહી નાહીં. તે કાહી શતકાર્પી હોતે તસેચ આહે. અલીકઢીલ કાહી વધતિ તેથે બીજ આલી આહે વ એસ. ટી. ચ્યા બર્સમુલે તે અન્ય ગાવાંચી જોડલે ગેલે આહે. દ્વારા ઠિકાણચે જીવન પુરાણકાળી અસેલ તેવઢેચ અજૂનહી સંથ આહે. માઝો મન બાબાંચ્યા જન્મકાળાચા વિચાર કરું લાગલે. પરંતુ ત્યાંચ્યા જન્મને વખ્યાતી નિશ્ચિતપણે કોણાલાચ માહીત નાહીં. ત્યાંચ્યાપ્રમાણે તે શિર્ડીલા કેચ્છા

आले हथाबद्दलही भतभेद आहेत. साईसच्चरित्राप्रमाणे ते प्रथम शिर्डीला १८५४ साली आले. नंतर गुप्त ज्ञाले व पुन्हा १८५८ साली आले व तेहोपासून शिर्डीतच स्थायिक ज्ञाले; परंतु श्री नरसिंहस्वामी^{१५} व श्री. एम. डब्ल्यू. प्रधान^{१६} असे म्हणतात की साईबाबा शिर्डीत प्रथम आले ते १८७२ साली. पंघरा ऑफिटोबर १९१८ ला त्यांचे महानिवारण ज्ञाले हे मात्र सर्वनान्य आहे आणि त्यांचे जे फोटो उपलब्ध आहेत त्यावरून त्यांच्या वयाचे अनुमान तेवढे आपण कळ शकतो.

तर मग साईबाबांचा जन्म पाथरी येथील भुसारी कुटुंबात ज्ञाला हथाबद्दल आपण कितपत खालीने सांगू शकतो? पाथरी येथील एका प्रसिद्ध नाणरिकाने हथा विषयीची माहिती आपल्या मुलास सांगितली त्याशिवाय अन्य काही पुरावा उपलब्ध आहे का? हा पुरावा गोळा करण्यासाठी हथा गोप्टीचा पाठपुरावा करण्याचे भी ठरविले. प्रा. रघुनाथ महारुद्र भुसारी हथांच्याशी भी पथव्यवहार सुरु केला. पाथरी येथील घराचे तेच सच्याचे मालक आहेत. प्रारंभी ते उस्नानिया विद्यापीठात भराटीचे प्राच्यापक होते नंतर ते सरकारी महाविद्यालयाचे ग्रिन्स-पॉल ज्ञाले व त्याच जागेवरून सुमारे सोळा वर्षपूर्वी संवानिवृत्त ज्ञाले. हल्ली ते हैदराबाद येथे स्थायिक ज्ञाले आहेत. त्यांचा जन्म पाथरी येथे ज्ञाला व तेथेच त्यांचे प्राथमिक चिक्कणही ज्ञाले. ते आठ वर्षांचे असताना त्यांचे बडिल मृत्यु घावले. बाराव्या वर्षी त्यांनी पाथरी भोडले व त्यावेळचे जिल्हाचे ठिकाण परश्याणी येथे ते पुढील शिक्षणासाठी गेले. मंट्रिकची परीक्षा उत्तीर्ण झाल्यावर ते हैदराबादला गेले व तिसऱ्या क्रमांकाने बी. ए. ची परीक्षा उत्तीर्ण ज्ञाले. हच्छामुळे त्यांना कलकत्ता विद्यापीठाची एम. ए. साठी शिव्यवृत्ति मिळाली व तीही परीक्षा ते चांगल्या प्रकारे उत्तीर्ण ज्ञाले. प्रो. भुसारी हथांनी सांगितले की त्यांच्या पूर्वजांपैकी आज ज्ञात असलेला सर्वांत जूना पुरुष म्हणजे कोनेर दादा हा होय. त्यानंतरच्या दोन पिढ्यांची माहिती उपलब्ध नाही. परंतु त्यांनंतरच्या तीन पिढ्यांचा जो वंशवृक्ष मिळतो तो पुढीलप्रमाणे :-

परशुराम			
रघुपति	दादा हरिभाऊ	अंबादास	बलवंत
महारुद्र		परशुरामभाऊ	
रघुनाथ		भाऊ	

(१५) बी. व्ही. नरसिंहकृत् साईबाबांचे चरित्र भाग १ ला पृ. १३

(१६) एम. डब्ल्यू. प्रधानकृत शिर्डीचे साईबाबा सातवी आवृत्ति १९७३
पृष्ठ २५

प्रो. भुसारी हथांनी आणखी असे सांगितले की त्यांच्या आजीने त्यांना पूर्वी असे सांगितले होते की हरीभाऊ, अंबाचास व बळवत हे पाढरी गाव कायमचेच सोडून गेले होते. हथांपैकी हरीभाऊ हे परमेश्वराच्या शोधासाठी गेले असले तरी इतर दोघे मात्र पैशाच्या शोधासाठीच गेले होते. पुढच्या पिढीतील परशुरामभाऊंनी देखील मजार्थ हथा डिकाणी संन्यास घेतल्याचा दाखला भिजली. हे ठिकाण वीड जिल्हातील गोदावरी व सिधुकेना हथा नद्यांच्या संगमावर आहे. परशुरामभाऊंचा मुलगा भाऊ ह्या पारसा शिकलेला नव्हता व तो गरिबीतच मेला. श्री. वासुदेवराव चौधरी हे आपला मुलगा दिनकररात्र हथाच्याजबळ ज्यावद्दल बोलले होते तो हात्त भाऊ होय. पाथरी येथील भुसारी कुटुंबात वरच्या थराची व आव्याप्तिक विचारांची माणसे जन्म पावली होती हे दाखविण्यास एवढा पुरावा पुरेसा आहे असे वाटते. मग पाथरी येथील भुसारी कुटुंबातील हरिभाऊ हे तर साईवावा असावेत का ?

येथवर मांडलेले प्रमेय कदाचित संभवनीय असे आहे. हथाची चर्चा एका अनुभवी वकीला वरोवर व एका प्रसिद्ध इतिहास तज्जाजबळ मी केली त्यावेळी त्यांनी असे भत व्यक्त केले की हे शक्य कोटीतील आहे. म्हणून मी आता हथावद्दल अधिक काही न लिहिता हथातील सत्यासत्य शोधून काढण्याचे काम वाचकांवर सोपवितो. हा लेढ लिहित असताच मला असे कछले की पाथरी गावातील रहिवाशांची अशी इच्छा आहे की ते भुसारीचे घर विकत घ्यावे आणि तेथे साईवाचांचे काहीतरी स्मारक उभारावे. त्यांच्या प्रयत्नास यश येवे अशी इच्छा भी व्यक्त करतो.

जीविदान देणारे साईनाथ महाराज

● सूर्यकांत माधवराव गर्जे

८० शिवाजीनगर, पुणे ५

गुरुवारचा दिवस. सायंकाळची बेळ. श्रीसाईनाथ भंदोरात अनेक भक्त जमले होते. त्यात बरेचसे दर भुश्वारी नियमीतपर्यंते येणारे भक्त होते. एक चैत्ररा मला नवीन दिसला. तशी व्यक्ति भारदस्त व सुशिक्षित दिसत होती. या व्यक्तिला पूर्वी कधी कुठे पाहिल्याचे स्मरत नव्हते म्हणून थोडीशी जिज्ञासा जागृत क्षाली. मी त्यांच्याजबळ जाऊन बोलूख करून घेतली. त्याचे नाव श्री. वाचोडकर. नागपुराचे रहिवासी. सरकारी कामासाठी पुण्यात आले. ऑफिस ३ सा. ली.

मर्दीन एका मित्राला घेऊन मंदिरात आले. पत्ता वोधायला व्हाईस पडला परंतु अखेर मंदीर माझ्याले आणि थकवा नाहीसा ज्ञाला.

श्री. वाकोडकरांना काही विचारण्यापूर्वीच ते मला सांगू लागले. -

“१९५८ सालची गोट. असाच काही कामानिमित्त मी पूण्याला आले होलो. काम ज्ञाल्यावर मी पुढ्हा नागपूरला निघाली तेव्हा खडकी येथील माझ्या एका मित्राने मला एक श्रीसाईनाथ महाराजांचा फोटो दिला. मी तो घरी घेऊन आलो व भितीवर टांगून ठेवला. तसेच त्यावेळी मी काही साई-भक्त नव्हतो. तशी श्रीसाईबाबांची मला फारसी माहिती पण नव्हती. मित्राने प्रेथाने दिलेला एका देवताचा फोटो. एक्हडीच मनात भावना. परंतु हेच दैवत आज आराध्य दैवत म्हणून मी नित्य पूजीत असतो हे घडले कसे, त्याला कारणही तसेच जबरदस्त आहे.

माझी पत्ती एकदा आजारी पडली. आजार किरकोळ असावा असे वाटून घेऊसे दुर्लक्ष झाले. एके दिवशी अचानक तिला जुळाव होऊ लागले आणि ती अंशरूणाला खिळून पडली. त्या दिवशीची रात्र ही काळ-रात्र ठरणार होती. त्याची आठवण झाली की, अजूनहि अंगावर काढा उभा रहातो. रात्रीचा एक वाजलेला होता. पत्ती बेशुद्धावस्थेत पडून होती. लहान लहान तीन मुळीचे चेहरे केविलवाप्ये दिसत होते. तीन महिन्याचा मुलगा माझ्या न्यांडीवर गाढ झोपला होता. काय करवे काही सुचत नव्हते. भाऊ म्हणाला “म्हटे डॉक्टरांना घेऊ येतो.” ५१० मिनिटातच डॉक्टर आले. पत्तीस तपासताच त्यांचा चेहरा गंभीर झाला. माझ्या तर डोळाचात टचकन् पाणी आले. डॉक्टर म्हणाले -

“यांना दवाखाल्यात नेले पाहिजे.” भावाने औंबुलन्स मारविली व पत्तीला घेऊन सर्वजण इचाखाल्यात गेले. मी तीन महिन्याच्या मुलाला घेऊन घरीक राहिलो. माझा पुरता वीर खचला होता. डोळापुढे काजवे च८मकत होते. पायादालची जरीन सरकत आहे असा भास होत होता. मी कृतरंडचात येऊन वसलो. आकाशाकडे बघत, शूल्यात नजर लावून.

मध्यरात्रीची वेळ. जिकडे तिकडे शुक्रशुकाट. रातकिडचांचा किरई आवाजहि. भयानक वाटू लागला. तेव्हाद्यात रस्त्यावर एक कुत्रे केकाटू लागले. मला तो अपनकून वाटला मी मनातून खूपच भेदरलो होतो. इतक्यांत टेलिफोननंची धंदा थण्डणगली. मी पटकन् खोलीत जाऊन फोन उचलला. फोन हॉस्पिटलमधून आला होता. “तज्जेत सिरियस आहे.”

अचानक मला आठवण झाली. खडकीच्या मित्राने एक श्रीसाईबाबांचा फोटो दिला आहे. मी उठलो. एक उद्बत्ती पेटवलो. श्रीबाबांना द्वाखवली.

दोन्ही हात जोडून नमस्कार केला, आणि माझ्या डोळ्यातून घट्टाघट्टा अश्वाशारा वाहू लागल्या. क्षण देन क्षण गेले नसतील तोच मी पुढा एक उद्बत्ती पेटवली श्रीबाबांना ढाखवली व डोळे पुस्य लागले. इतक्यात दार खटखटले. थोड्याशा जड पावलांनी जाऊनच मी दार उघडले. दारात भाऊ उभा होता. तो मृणाला, “वहिनींची तव्येत मुधारत आहे !”

पुढा एकदा डोळ्यांच्या कडा आसवांनी भरून आल्या. मी थरथरत्या नजरेने श्रीबाबांच्याकडे पाहिले. बाबांच्या ओटावर हस्त रेंगलत होते.

पत्नी आजारातून उठली आणि माझ्याप्रमाणे ती सुंदा श्रीबाबांची एकनिष्ठ भक्त झाली. माझी खात्री आहे श्रीबाबांनीच माझ्या पत्नीला जीवदान दिले.

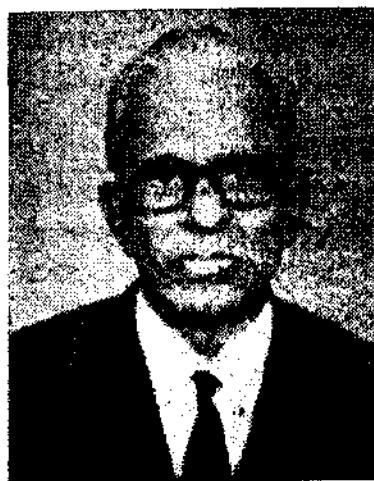
मृत्यु आणि बाबा

लेखक : कौ. वी. आर. काकडे

तावडेवाडी, स्टेशनसमोर, दहीसर पश्चिम, मुंबई ४०००६८

शके अठराशी चाळीसात –
दक्षीणायत प्रथम मासात – विजया-
दशमी शुक्ल पक्षात दिवसा देहांत
बाबांचा ॥ नऊ तारीख मुसलमानी
– कत्तलची रात्र तया दिनी तिसऱ्या
प्रहरी साईनाथांनी केली नियणी
तयारी ॥

प्राप्रमाणे श्रीसद्गुरु साईबाबांनी
देहाचे समर्पण करून “मृत्यु” या
शब्दाची “खुण” सर्व भक्त मंडळीस
पटविली. कोणी कितीही मोठा
संत-भहंत-परम आनंदव्रत असला
तरी व जरी तो निरुण निराकार
परमात्म्या जवळ जावून पोहोचला
असला तरी “पंच महाभूती” शरीरास

वी. आर. काकडे

विसर्जन करावे लागते व तेही “निसर्गचि” नियमाप्रमाणे.

श्री सद्गुरु साईंबाबा नेहमी आपले भक्त मंडळीस सांगत - "नित्य भी जीवंत ~ जाणा हेचि सत्य - नित्य घ्या प्रचीत अनुभवे ॥ व भक्त मंडळीही एक निश्चयाने श्री साईंबाबांबर पूर्ण विश्वास टेवून ज्ञापही "बाबा" वरील त्यांचे वचनाप्रभाणे "जीवंत" आहेत याची प्रचीती घेत असतात. मग मृत्यु म्हणजे काय ? हा एक भोठा प्रश्न आम्हा भक्त मंडळीस भेडसारित आहे. आम्ही भक्त मंडळी श्रीसद्गुरु साईंबाबांचे इतके जवळ आहोत की आम्ही आम्हाल "बाबामय" ज्ञालोत असे समजतो परंतु त्याचेली "मृत्यु" हा शब्द डोळ्यापुढे उभा राहिला म्हणजे "मृत्यु आणि बाबा" यावर आम्ही एकसारखे विचार करू लागतो व नाना प्रकारचे तर्कदितके करीत बसतो.

तर्क वितकीचे घोडे चालले किंती आपणा पुढे - तेथे माझे बायुडे शब्द टिकतील कोठूनी -- याची - या वचनोक्तीची मनास चाढूल लागते व आमची विचार अनंत रंग तरंग या न्यायाने नाहीसे होत जातात. कारण कंदीलात तेल व बात आहे पण काढी पेटवून लावल्या शिवाय कंदील जसा प्रकाशभान होऊऱ्या शकत नाहीं तदवत - मनुष्याजवळ "मृत्युरूपी" सुख आहे व ते भोगप्याची इच्छा पण आहे परंतु सद्गुरुच्या मार्गदर्शना शिवाय त्यास (मनुष्याला) सुखरूप होता येत नाही व म्हणूनच तो तर्क वितकीत पुन्हा मग्न होण्याचा प्रयत्न करतो व "मृत्यु आणि बाबा" या विषयावर तो अखेरचा निर्णय घेऊ शकत नाही. ।

यावर श्रीसाईंबाबा काय सांगतात. हे भक्त जनहो ! तुम्ही शजकडे काहींना काहीं कारणपरत्वे येता. मग त्या कारणासाठी शिरडी येथे माझे मूळ स्थान आहे तेथे येता किंवा ज्या ज्या भक्त मंडळीकडे माझी तन-मन-धने करून एकाग्र चित्ताने घोडघोपचार पूजा-प्रार्थना-आरती-आदेश-प्रसाद होतात त्या ठिकाणी आपापली गाहाणी सांगप्यासाठी जाता व मला मागणे धालता परंतु तुमच्या पैकी एकहीजण "मृत्युरूपी" सुखावटल एकदाही शंका कुणिका विचारीत नाही याचे मला मोठे आश्चर्य वाटते व म्हणूनच मी आपणा सर्व भक्तमंडळीस पूर्ण ज्ञान देत आहे.

जो सर्वेश्वर - सर्व अंतरात्मा सर्वज्ञ आणि सर्वमय आपल्या स्वझिंच्छेने "विश्वरूप" धारण करून उत्पत्ति, स्थिति, सय व क्रीडा करप्याकरिता "माया" रूपाने प्रवृत्त झाला आहे तो "मानव" प्रायाला "मृत्यु" या शब्दांचे जाणीवे पासून दूर ठेवीत असतो. कारण जन्माच्या क्षणापासून भरण कालापर्यंत "जीवाची जीवनयात्रा मृत्यु मुखात चालू असते. कोणत्याक्षणी आयुष्याचा तंत्र तुटेल आणि "मृत्यु" आपल तोंड बंद करील याचा नेम नाही. जीव उत्पन्न होतो हेच त्याच्या मृत्युला उत्पन्न करतो. आपल्या बचा वाईटास दुसरा कोणी

जबाबदार नसून आपले आपेणच आहोत हे जेव्हा मनुष्याला लक्षात पूर्णपणे येते तेव्हाच तो सावध होतो किंवा सावध होण्याचा प्रयत्न करतो व योग्य भागीला लागे पावेतो त्याला गोते खावे नागतात.

आज किंवा उद्या किंवा काही दिवसांनी किंवा काही वर्षांनी मृत्युमुखी पडल्याचाचून गती नाही. जन्म घण आनंददायी वाटतो परंतु मृत्युची कल्पना सुढा सहन होत नाही. एक दिवस मरावयाचे आहे हे ज्ञान (Knowledge) लहानापासून म्हातोन्यापर्यंत सर्वांना आहे परंतु जन्म मरणापासून सुटज्याचा उपाय करणे भाव प्रत्येकास कडू वाटते. कारण पाण्याच्या बाहेर आलेल्या भाशाला ज्याप्रमाणे पाण्याचे महत्व कळते त्याप्रमाणे एक दिवस “मृत्यु” आपणास गाठणार हे माहील असूनसुढा आम्ही मानव तो मृत्यु डोक्यावर येऊन उभा राहीतोपर्यंत जागे होत नाही असा “या जीवाचा” अट्टाहास करीत वसतो.

प्रपंचात ज्या जीवाचा जितका जास्त व्याप असतो तितकाच संताप व दुख होते. ज्याप्रमाणे ऐने तारण्यात तरुण स्त्री संसार उवळून गेली की दुख होते त्याचप्रमाणे ज्यांचा प्रपंच समृद्धीने पूणे मुशीभित आहे अशा जीवाच्या कुटुंबात परस्पर अहंतेचा व प्रेमाचा मोहजाल विस्तृत होतो. तरी पण अशा पुरुषावर किंवा त्या जीवावर काहीतरी रोग होऊन “मृत्यु”ची झडप पडताच पिता, माता, पत्नी, स्वजन, बंधुवर्ग, इष्ट भिन्न, आश्रीत व नोकरचाकर यांचा “गराडा त्या जीवाच्या देहा सभोवार पडतो. शुद्धी असे पावेतो “तो जीव “मला प्राणदान द्या असे एकसारखे डॉक्टरला अपार द्रव्य देऊ जीवदान मिळविष्याची एकमारखी विनवणी करीत असतो. आपल्या निरनिराळ्या नातेवाईकांना हाक मारतो. अशावेळी हा जीव “गुरुला” हाक मारीत नाही कारण मोहजाळामध्ये गुरुफटलेल्या प्रेमाला तो खरे प्रेम समजतो व कविने वर्णन केल्याप्रमाणे प्रेमाची किमत खरी किती व खोटी किती हे तो (जीव) ज्ञात करू शकत नाही कारण बाबा संभगतात :—

जगतमें प्रेमही प्रेम भरा है ॥
 प्रेम चिना यहां कछु न घरा है ॥
 देख मायाको लुभाया त् ॥
 फस रहा है अथ मुसाफिर ॥
 छुटना चाहे तो छुट सके त् ॥
 जान, ले प्रेम क्या है ॥

म्हणून ज्याचे गुरुवर आस्मवत प्रेम आहे तोच एक ‘मृत्युरुपी सुखाचा शोध लावण्यासाठी गुरुच्या परिक्षेत उत्तरतो आणि गुरुकृपेचा अधिकारी होतो.

मुख्यरील प्रेमाला खरी ज्ञान लालसा हीच कारण आहे परंतु हा जीव त्याप्रमाणे करीत नाहीं व उलट तो आपले इष्टमित्र - जीवश्च - प्रेमीलोक यांना एकसारखी विनवणी करीत असताना या "मृत्युच्या पाशा" पुढे जमलेल्या सर्व लोकांचे प्रेम निष्फल ठरते. सर्व औषधोपचार निष्फल ठरतात. प्राण क्षीण होत जातो. त्या आसन्न मरण "प्राणप्रीय" जीवाच्या शरीरास स्त्रीयेचा, मान पित्यांचा तसेच संतति मित्र वगैरे संबंधीत सर्व मंडळीचा विळळा पडतो. हे सर्व लोक कंठ फोडून दसदसा रडू लागतात. आपल्या अशूनी त्या जीवास मिजवितात कित्येकांची काळजे चरचर काढू लागतात व ते मूर्च्छीत पडतात. आता सर्वस्त्र बुडाले. देवा कसारे आमचा नाश केलास असे मीठमोठ्याचे त्या परम कृपाळू देवाच्या नावाने खडे फोडतात. प्रत्येकजण आपापल्या परीने शोक करीत, त्या "आवडत्या जीवाचा" मृत्युमुळे संवंध नुटला म्हणून मातीमय झालेल्या त्या आवडत्या जीवाच्या देहाला मूठमाती इतक्या तत्परतेने व लकवकरात लवकर देतात की त्या जीवाला या लोकांचे इतक्या वर्षांचे इतके प्रेम इतक्या लवकर कसे नाहीसे ज्ञाले यावड्या अर्थांचा वाटतो व तो जीव "वावांता" (निर्गुण निराकार भगवत्तास) सांगतो की मी (जीव) समृद्धीने पूर्ण अशा सुखात जरी वावरलो व ज्यांना मी आपला समजलो ते सर्व परके ठरले. "अपने कोन और पराये कोन" याचा अर्थ समजू शकलो नाही. हे भगवत् मी खरोखरच सुखी नव्हतो. ज्यास मी सुखाचे सावन समजलो ते एक मृग-जलासारखे स्वप्न ठरले व मी समजलो तेही मृत्युचे आमंत्रण स्विकारतेवेदी मी (जीवाने) म्हटले :—

मी अन्यायी - अन्यायी ॥
 किती म्हणोनी सांगू साई ॥
 बालपण खेळांत रंगले ॥
 तरणपण विषयांत दंगले ॥
 सायासे नर्वेह लाभला ॥
 सर्थक केले नाहीं ॥

हे समजत असताच जीवाचा प्राणोत्क्षणाचा समय आला हे समजते. वरीर जड होत जाते. पृथ्वी तत्त्वाचा लय पृथ्वी तत्त्वात होतो. वाम खूप सुटतो. रुधिरादि शुल्क होतात. यावेळी जलतत्त्वांचा नाश होतो. दृष्टी भिजून अगाचा उष्णा व नाडीचा वेग कमी होत जातो व यामुळे शरीरातील अन्नीचा लय होतो. शेवटी प्राणवायू तुटत तुटत नाहीसा होतो व हा जीव पंचतत्त्वात जातो.

याप्रमाणे परमार्थाचा कल्लोळ होतो. प्रेताची ओदाताण होते. प्रीय आपत्तजन सगे सोयरे – इष्ट मित्र या सवंचि श्रेम दूरावत जाऊन मृत्युमुखी पडलेल्या या जीवाच्या शरीराला चिताकुंडात पूर्णहृती देऊन सर्व मंडळी घरी प्रेमानुरूप पर्यायाने शोकात मरन होतात. शोक करण्याशिवाय कोणालाच काही करता येत नाही. काहीकाळ हा जीव आपले ठिकाणा भोवती भटकत असतो परंतु कालमानाने तो (जीव) पुढे आपली याचा सुरु करतो. त्याच्या आश्रयातील एखादे कुत्रेसुद्धा त्याचेवरोवर जात नाही. मृत्यून श्री सद्गुरु बाबा भक्त मंडळीस सांगतात – हे भक्तजनहो मी जिवंत असताना व माझे मृत्यु (समाधि) नंतर तुम्हांपैकी हजारे लाखो करोडो भक्तजन काहीना काही भागणे घालण्यास माझे दरवारात येता परंतु “मृत्युर्षी सुख” संबंधी काही विचारीत नाही मृत्यून मी तुम्हांस सांगतो की ज्याप्रमाणे जसिनीत मूळचे पाणी असतेच पण तो मिळविण्यासाठी वरचे दगड मार्तीचे डडपण जसे काढावे लागते त्याप्रमाणे हा जीव मूळातच भुखहृप आहे परंतु सुखरूपतेचा अनुभव घेण्यासाठी त्यावरील “कुसंस्काराचे” दडपण गुहवोबाद्धारे काढून टाकावे लागते. परंतु हा जीव त्याप्रमाणे काहीएक प्रयत्न करीत नाही कारण ज्याप्रमाणे पैसान्दव्य हे कोशा-गारात असते, पशु गोटचात असतात, पत्नी घरात असते, व जीव विरहित वेह चितेमध्ये असतो. त्याप्रमाणे हा जीव फक्त घरात राहण्याचा खटाटोप वरतो व घरे सुख घोषण्याचा प्रयत्न करीत नाही. मनुष्याने विषयात निमग्न होऊन रहाण्यापेक्षा आनन्दाची एकहृप होऊन राहणे थेणू मृत्यून भनुष्याचे शरीर हा रथ आहे. जीव हा तारशी आहे व अनंत वासना हे धोडे आहेत. वासना प्रबल होत जातात. जन्मसूपी वीजाचे मरणहृप फल होणे. जन्माने मरण व मरणाने जन्म ही अखंड परंपरा चालली आहे हे जाणून “मरे एक त्याचा दृजा शोक वाहे अकस्मात तोही पुढे जात आहे. या निसर्गाचे तत्वानसार जरी मी हे शरीर टाकून गेलेलो असलो तरी माझी हाडे माझे तुर्वतीतून (समाधीतून) तुमचेशी बोलतील यावर पूर्ण श्रद्धा ठेवा व ही अनमोल सेवा तुम्ही भक्तमंडळी आता पावेतो करीत आला आहात तीच सेवा “मृत्यूची शंका मनात न ठेवता अगदी सरलपणे आपला सेवाभाव उज्ज्वल करा. कारण समुद्र जसा घावसाठ्यात भरून वाढून जात नाही किंवा उन्हाद्यात आटत नाही त्याप्रमाणे ज्ञानी पुरुष इहलोकीचे वैभव प्राप्त काले असता हर्षनि फुलून जात नाही किंवा त्या वैभवाचा नाश ज्ञाला तरी खेदही करीत नाही. तदूकत तुम्ही भक्तमंडळी मृत्युविषयी पूर्ण विचार करू लागलात तर तुम्हाला खात्री वाढू लागेल की जरी मी हे शरीर टाकून गेलो आहे तरी तुमचे (भक्तमंडळीचे) इच्छेप्रमाणे तुम्हास केवळाही भेटू शकेन व “मृत्यु आणि बाबा” या विषयी

तुम्हास खात्री पटून संशय रहीत मन होईल व एक प्रकारचा आनंद तुझी लुटू शकाल. ज्याप्रमाणे द्वारा, सिह अदि हिंस्य पशु आपला कूरणा सोडून माणसाळ्ले म्हणजे त्यांना पहाऱ्यासाठी जशी लोकांची गर्दी होते त्याप्रमाणे तुमच्यातील चिकार जाणून तो देवी गुण संपन्न ज्ञाला म्हणजे मृत्युविषयी मृळीच चिता उरत नाही व त्याच्या ठिकाणीसुद्धा माणसांची गर्दी होते व त्यावेळी या जीवास पटते की :-

“जगी सर्वसुखी असा कोण आहे विचारी मना तूंची शोधोनि पाहे”
व त्याप्रमाणे या जीवाने प्रथम केला म्हणजे त्यास सर्वेश सर्वेश्वर, सर्वव्यापी अगवंत चराचरात भरलेला असून जन्म वेळेपासून मृत्यु येई पावेतो या जीवास एकच दिसू लागतो.

त्रूज सगुण म्हणू की निरुण रे
सगुण निरुण एक गोविद्व रे
एक साई रे

● ●

॥ जया मनि जैसा भाव। तया तैसा अनुभव ॥

श्री. विजयसिंग शंकरसिंग परदेशी
३६७, शनिवार पेठ, सातारा

काही महिन्या पूर्वीचा चमत्कार मी माझ्या बहिणीस भट्टाचारिता साताच्यावहन संगमनेरला अंदाजे ५१६ महिन्यापूर्वी चाललो होतो. पुण्यावहन नाशिक एम. टी. ने प्रवास करीत असताना विचार करीत होतो की, संगमनेरला गेल्यानंतर आपले पाहुणे श्री. शंकरसिंग वा. परदेशी (म्युनिसिपल कौन्सिलर) यांची स्वतःची मोठार सायकल आहे ती उच्चा सकाळी काढावयास सांगून यिंदी देवस्थान नजिक आहे, दर्शनास जाऊन यावे. असे विचार प्रवासात करीत मी संगमनेरला पोहोचलो. रात्री जेवण वगैरे झाल्यानंतर पाहुण्याचे जवळ शिर्डीस जाण्याचा विषय काढला तो सत्य परिक्षा अशी की त्यांच्या भावानी त्यांची मोठारसायकल एक महिन्याकरिता भरगावी नेली होती. मग मात्र मी पूर्ण विचार कहन निश्चय केला वी एस. टी. मध्ये ठरविल्याप्रमाणे उद्दा सकाळीच स्नान वरैरे उरकून एस. टी. ने शिर्डीस जावून यावयाचेच. त्याप्रमाणे दुसरे दिवशी सकाळीच नित्यकर्म स्नान करैरे उरकून चहा घेवून बहिणीस विचाहन सकाळी ९ बाजता वाहेर पडलो.

चालतच एस. टी. स्टॅंडच्या नजिक आलो, मनस्थिति उत्तम अंगी उत्साह व बाबाच्या दर्शनाची उत्कठा. स्टॅंड साधारण १०० पावलावर असेल इतक्यात चालत असतागाच मला अत्यन्त जोरात ठेसका आला. ढातीत साधारण कळ आली व एकदम जोरात उचकी चालू झाली मी जरासा थांबलो परंतु उचकी बंद होईना. इतक्यात भला आठवण झाली व मी माझ्या नेहमीच्या पद्धतीप्रमाणे श्री साईबाबांचे स्मरण व नाम घेवून त्यांना जरा चिडूनच बोललो जरा दीर घरा भी येतच आहे. तुमच्या भेटीस पवित्र दर्शनास व चमत्कार जसा की एक सेकंदात उचकी व ठसक्यामुळे लागलेली घाप थांबून मला प्रसन्न वाटू लागले. भनीभाव अमल्यानंतर भक्तांच्या भेटीकरिता साक्षात् अनंतरूपी परमेश्वरास (श्री बाबाना) चुटपुट, आतुरता लागते.

मला तावडतोव एस. टी. मिळाली व मी पुण्यभूमी शिर्डीत पोहोचलो. यथाशक्ति अभिषेक केला प्रदक्षिणा घातल्या. इतक्यात दुपारची आरती चालू झाली ती घेतली. दरबारातील आरतीचा सौहळा पाहुन नेचातून आनंदाश्रम नंतर श्रीबाबांना भक्तिपूर्वक नमस्कार करून जड अंतकरणाने त्या पुण्य दिव्य नगरीतून निरोप घेतला लगेच गाडी मिळाली व मी संध्या. ५ वा. संगमनेरला आलो.

● ●

येत्या गुरुपौर्णिमेस

पुस्तकरूपाने प्रसिद्ध होत आहे—

० श्री साईनाथ ०

(श्री साईलीलेतून श्रमद्भाः प्रसिद्ध झालेले लालित चरित्र)

लेखक : र. श्री. पुजारी, पुणे

- सुधारित व वाढीव आवृत्ती. पृष्ठे स. ३२५ डेमी
- प्रकाशनपूर्व सबलतीची किं. र. दहान+प्रत्यक्ष व्ही. पी. खर्च (एका प्रतीस)
- नोंदणीची अखेरची मुद्रत : इ० एप्रिल ७६
- १ मे १९७६ पासून किं. र. पंधरान+प्रत्यक्ष व्ही. पी. खर्च (एका प्रतीस)
- मनिअॉफर्ने आगाऊ पेसे पाठविण्याचा पस्ता : र. श्री. पुजारी,

जयश्री प्रकाशन, (पेसेट मुलांच्या भावे स्कूलसमोर)

१९२ सदाशिव पेठ, पुणे-३०

वि. स. ● पेसे भरल्याची सही-शिक्क्याची पावती आवश्यक.

● नोंदणी वरील पत्थावर सुळ झाली आहे.

श्रीसाई-महिमा

● डॉ. अनिल जायसवाळ, नागपूर-२

संयम व सदाचाराद्वारे वासनेचा
क्षय शक्य आहे. वासनेच्या विनाशो-
परातच निवासनावस्थेतच ईश्वर
चितन शक्य आहे.

ईश्वराने दिलेल्या शक्ती, संपत्ती
व काळाचा सदुपयोग करणारा मनुष्य
देव. दुरुपयोग करणारा मनुष्य दानव.

मुखभोगेपरान 'दुसऱ्यास मुखी
करणारा 'सज्जन' आहे. परंतु तो
'संत' नाही. स्वतः दुःख, कष्ट व
लेश सहन करून दुसऱ्यास मुखी
करणाराच 'संत' आहे.

मूर्य हा बुद्धीचा स्वामी आहे; तर
बंद्र हा मनाचा. बुद्धीच्या शुद्धि-
करणार्थं श्रीरामाचे चरित्र रचिले

गेले आहे. मनाच्याचरित्र शुद्धीकरणार्थं श्रीकृष्णाचे रचले गेले आहे. परंतु भन
व वृृद्ध या दोषांच्याहि शुद्धीकरणार्थं जे चरित्र रचिले गेले तेंच
'श्रीसाईसच्चरित' आहे.

श्रीरामाची मर्यादा पालन केल्यास मनातील काम व वासना पार नाहीसी
होते. अर्थात रावण ठार होतो. या कामवासनेच्या विनाशानंतरच श्रीकृष्णाचे
आगमन शक्य असते. श्रीरामावतारानंतरच श्रीकृष्णावतार झालेला आहे.
श्रीरामानंतरच श्रीकृष्ण येत असतात.

परंतु या सर्वांगी 'श्रीसाई-उपासना' केल्यास श्रीराम व श्रीकृष्ण हे
दोघेही मागेनुढे न येता बरोबरीनेच येऊ शकतात. ईश्वरसेवेत जो आपले
शरीर खर्ची शालतो त्या व्यक्तीचा देहभिमान समूळ नाहीसा होतो. भक्ती
मार्गात तन वा धनाएवजी मनासच प्राधान्य आहे. जेव्हापासून धनास प्राधान्य
लाभने, तेव्हापासूनच भक्ती छिन्न-भिन्न अवस्थेस पोचली.

ईश्वरसेवेत धनापेक्षा मनालाच महत्व जास्त आहे. वासनेस विवेकतेने भक्तिमार्गास वल्लविल्यास तीच 'सदगुरुं श्रीसाई उपासनेचा' आकार घेत असते. घरमाछिरे स्थूल वासनेचा झास होत असतो. परंतु मन व बुद्धीतील सूक्ष्म वासनेचा क्षय होत नाही घरमाछिरे गेन व बुद्धीत वसत असणाऱ्या सूक्ष्म वासना नष्ट होणे – हे अत्यंत कठीण व अवश्यड आहे.

श्री साईसमर्थाच्या भक्तिद्वारे या सर्व वासनांचा विनाश होणे सुलभ व शक्य आहे. सर्वप्रकारच्या स्थूल व सूक्ष्म वासना श्रीसाईबाबांस शरण आल्या-वर पूर्णपणे नष्ट होत असतात – हे निश्चित जाणावे. ही सोपी, सरळ व सुलभ साधना शरणागतांस प्रदान करण्यासाठीच श्री साईबाबा अवतोरण झाले.

सूर्य व चंद्राच्या उपासनेशिवाय बुद्धिगत वासनेचा झास होणे अशक्य आहे.

सूर्य व चंद्र हे दोबेही श्री साईसमर्थांत सामावलेले आहेत. श्रीसाई समर्थांच्या उपासनेशिवाय इंद्रियगत, बुद्धिगत, व मनोगत या सर्व वासनेचा क्षय होणे या कलियुगात तरी अशक्यच आहे.

या संसारात राहन्मुद्दा सम्बूरु श्रीसाईदावाप्रमाणे आपल्या मनात या सांसारिक विषयांचा प्रवेश निश्चिन्द्र असावयास पाहिजे. असे केल्यावरच श्रीसाई-माडली प्रसन्न होईल.

श्रीसाईलीलेचे अवण कार भाग्याने लाभत असते. श्रीक्लेन शिर्डीसमाजी मंदिरातील श्रीसाईचे दर्शन लाभणाऱ्या घ्यक्लीचे भाग्य थोर होय. हे सर्व प्रारब्धानुसार व श्रीसाईच्या कृपाशीर्वादानुसारच शक्य आहे.

श्रीसाईकथा श्रवण करणे हे एक पूण्य कर्म आहे. इतर सांसारिक कमाचे फळ तर आपणास कालतराने मिळते. परंतु श्रीसाईकथा श्रवणाचे फळ शीघ्रच लाभणारे असते.

सांसारिक विषयांचे विस्मरण व श्रीसाईशी तन्मयता हेच श्रीसाईचरित्र वा श्रीसाईलीला श्रवणाचे फळ आहे.

ज्या मडक्यात तेल ठेवले जाते ते मडके दहादा चुतल्यावरही तेलाचा वास जाहा जात नाही. अशा मडक्यात कधी दही जमविता येणे शक्य तरी आहे काय? तेलासाठी उपयोगात आलेल्या मडक्यातील दूबसुद्दा नासते.

मानवी अंतःकरणाचीही अवस्था हीच आहे. मागील किंवदक वर्षांपासून 'काम-वासना' रूपी तेल त्यात संग्रहित करण्यात आलेले आहे. या बुद्धिरूपी पाचात 'श्रीसाई'रूपी रस संचित करावयाचे आहे. या हृदयरूपी मडक्यात काम किंवा वासना अंशतःही राहिल्यास 'प्रेमरस' वा 'भक्तिरस' जमण्यास वाधा उत्पन्न होत असते. कारण 'भक्तिरस' अशा अंतःकरणाच्या संप्रकृत आल्यावर ते सुद्धा नासले जाते. मानवास नासलेले पदार्थ कधीही आवडत नाहीत. ईश्वरासही शायली नासलली भवती व नासलेले प्रेम मुळीच आवडत नाही.

बुद्धी स्थिर व शुद्ध ठेवण्यास, मनाचा स्वामी जो चंद्र व बुद्धिचा स्वामी जो सूर्य यांची आराधना करावी नागते. 'श्रीसाई'च्या आराधनेद्वारे बुद्धी स्थिर व शुद्ध होत जाते.

ज्याच्या घरी राम नाही त्याच्यातील रावणरूपी 'काम' मरणार नाही. त्या रावणास ठार करणे अत्याचरण्यक व आपल्या हिताचे आहे. श्री साईरामाच्या भयदिचे पालन केल्यावरच रावणाचा अंत होणे शक्य आहे.

बाटेल त्या संप्रदायात व वर्षात आपली निळा असो, श्रीरामाच्या भयदिचे उल्लंघन केल्यास 'आनंद-प्राप्ति' शक्य नाही. अल्प संपत्ती वा अधिकार मिळता-कणीच मानवास श्रीरामाच्या भयदिचे विस्मरण होत असते. भयदिचे उल्लंघन न करणे हीच श्रीसाईरामाची सवॉक्ट्कृष्ट सदा आहे. श्रीसाईसमर्थाच्या आचरणाचे अवलबन करणे म्हणजेच त्यांची सर्यादा राखणे होय.

श्रीसाईवावांचे व्यवहार व वर्तन आपण आपल्या अबरणात उत्तरविष्णुज्ञा प्रथत केला पाहिजे. त्यांचे चरित्र सर्वथा अनुकरणीय आहे.

श्रीकृष्णाच्या सर्व लीलांचे अनुकरण करणे मानवी शक्तीच्या आटोक्याच्या बाहेरचे आहे. ते सर्व अशक्य आहे. त्या अवणीय व चितनीय आहेत. चिदनामे रे तन्मयता लाभणे शक्य आहे.

श्रीरामचंद्रासारखे आचरण टेबण्याचा प्रथत करणे आपणास हितप्रद असते. श्रीरामाचे चरित्र मानवी-कृतीत उत्तरविष्णुसाठी तर श्रीकृष्णाचे चरित्र. म्हणून त्याचे चितन करणे आवश्यक आहे.

सच्चिदानंद सगदुरु श्रीसाईवावांचे चरित्र चितनीय असून ते कृतीत उत्तरविष्णुसारखे आहे. श्रीसाईराम मर्यादा पुरुषोत्तम असून मानवापुढे ते आदर्श ठेवतात. श्रीरामाचे मातृप्रेम, पितृप्रेम, बंधुप्रेम, एक-पत्नीव्रत आदि सर्व काही जीवनात उत्तरविष्णुस योग्य आहे. रामायणातील सर्वच पावे आदर्श आहेत. राजा श्रीदशरथाचे पुत्रप्रेम, मीतामातेची पतिभवित, भरत व लक्ष्मणाचे बंधुप्रेम आदी सर्वच आदर्श आहे.

श्रीराम मर्यादा पुरुषोत्तम तर श्रीकृष्ण पुष्टी पुरुषोत्तम आहेत. श्रीकृष्ण लोगी अश्रुति मृदुमनाचे ओर होते. ते साधकंपासून सर्वस्वाच्ची अगेका करतात. 'राम' शब्दात एकही जोडाक्षर नसून 'कृष्ण' शब्दात प्रत्येक अक्षर जोडाक्षराच्या समन्वयाने वनलेले आहे. श्रीरामाचा जन्म दुपारी बारास तर श्रीकृष्णाचा रात्री बारास झाला. श्रीराम राजा दशरथाच्या भव्य राजप्रसादात अवतोर्ण झाले तर श्रीकृष्ण कंसाच्या कारागृहात जन्मले. श्रीराम हे भूतिमंत मर्यादा होत तर श्रीकृष्ण हे प्रेम आहेत.

मर्यादा व प्रेम यांचे सम्मीलित रूप म्हणजेच साक्षात ईश्वर वा 'साई'. श्रीसाईनाथांचे चरित्र हा एक अथांग सुखाचा सागर आहे. यास आपण 'श्रीसाईनुख-सागर' हे काव्यात्म नाव देऊ शकतो. या सागराच्या विस्तार व खोलपणा याविषयी अंदाज वा कल्पना करण्यास मानवी मन वा बुद्धी पूर्णत असमर्थ आहे. यात वारंवार बुडी मारणाऱ्या मानवास एकाच स्थळी वेगवेगळा आनंद अनुभवण्यास मिळतो. या अकाट पवित्र सागरात बुडी मारणारी व्यक्ति मानवावरच काय पण पशूवर देखील प्रेम करू लागते.

श्री साईसमर्थाच्या चरित्रात कलीयुगी मानवाने कसे जीवन जगावे याची उत्कृष्ट शिकवण आहे.

ज्याप्रमाणे श्रीरामचंद्रप्रभूनी आपले ऐश्वर्य लपवून मानवी जीवनाचे आकर्षक व चितवेशक नाटक रचले, त्याचप्रमाणे निराकार व निर्गुण असणाऱ्या साक्षात ईश्वराने साईरूपी फकिरीबाब्यात शिर्डीच्या मरिदीत वास केला.

हुली 'समावी असणाऱ्या जागेवरच श्रीबाबांची वाग होती. स्वहस्ताने तिचे त्यांनी फुलझाडे लावली. राहत्यातूनही अनेक कवये आणून त्यांनी लावली. त्या सर्वं वृक्षांना परिश्रम करून स्वहस्ताने श्रीबाबा नित्यनेमाने पाणी वालीत.

सीतामातेने नारीधर्माचा व भारतीय संस्कृतीचा आदर्श पुढे ठेवला स्त्रियांसाठी पती म्हणजेच परमेश्वर होय.

अग्निनारायणाने सीतामाईस विदेष ठरविले. पण श्रीरामाने मानवी राजांच्या आदर्श लोकांपुढे ठेवण्यासाठी एका परटिणीच्या आरोपास भान डेऊन सीतामातेचा त्याग केला.

हा 'अनर-त्याग' मतत दृष्टिसमोर राहावा म्हणूनच की काय श्रीसाई समर्थांनी आपल्या गादीसमोरच 'अग्निनारायणास स्थान दिले. मशिदीतोल या अग्निदेवतेलाच 'धुनीमाता म्हणून संबोधण्यात येते. श्रीसाईबाबांच्या यौगिक क्रियेहारे प्रज्वरित झालेली 'द्वारकामाईची हो 'धुनीमाता आजही अखंडपणे तेवत ठेवण्यात झालेली आहे. धुनीमातेचा पावन अंगारा श्री साईबाबांच्या कृपाशीर्वदरूपानेच आपणा सर्वांना आजही उपलब्ध आहे.

आपण तो ग्रहण करू या.

● ●

वाच्यावरचे विचार

● द. शं. टिपणीस
वजिफदार लॅज, गोखले रोड, ठाणे

१८ द्व्यातला कावळा

एक होता कावळा. रंगाने काळा. कावळाकाव करणारा. कावळा नोकरी करीत नाही की कास घंदा करीत नाही. स्वतंत्र वृत्तीचा तो. तो काय कुणाचा गुलाम होणार ? डल्ला भारून पोट भरी. एकाक्ष पण तीश्छ नजरेचा आमचा हा कावळा भीठा हुषार होता. होरा असा चाहतो की हा मूळचा मराठा असावा. मराठे रातोरात तर हा हातोहात छापा घालून हाताला लागेल ते नव्हे चोचीत मिळेल ते घेऊन पसार होई, मोठा गनीम होता. हिंदूच्या वेडगळ समजूती व विचार यांचा फायदा उठवण्यात तरचेज होता. हा छापा मारी. म्हणजे काय करी? सांगू, सांगतोच. स्वयंपाक घराच्या खिडकीच्या तो तावदानावर बसे. काव काव करी, जानेश्वराच्या एका अभंगाचा त्याने अभ्यास केला होता.

उड उड रे काळ. हिंदूंचा भोला समज त्याला माहीत. काव काव ऐकले की अमुक येणार उडून जा, पाहुणा येणार उडून जा अजा शकून ते मागतात. काळ कोकलताहे सगुण माये सांगताहे. दही भाताची हंडी लावीन तुझे तोडो. भावेरना कोणी येऊ दे. असे गृहिणी भनात म्हणतात. तेवढा बेळात तो निरीक्षण करी.

तो असाच एक दिवस खिडकीवर बसला होता. काव काव करू लागला. लगेच ठराविक सोपसकार चालू झाले. हा एकाथ आपल्या एका डोळ्याने खाद्य पदार्थकिंडे पहात होता, कुठे काय ते हेरले. पण गृहिणी होती. तितक्यात एक मिरवणूक आली. ती पहायला गृहिणी बाहेर पळाली. कावळा आत आला. त्याला दहव्याने भरलेली एक हंडी दिसली. माझली बाठबली – दहव्याची हंडी लावीन तुझे तोडी. माझलीचं म्हणणं मग काय? बसला हंडीच्या काठावर व चोवीने दही खाऊ लागला. (प्रवृत्ति हंडीचा असत. आता बारकी बकमं) तोल गेला. इहभात इवला. घावरला. कसा बसा बाहेर आला व कोणी पहाय्याच्या आत घडपडत बाहेर पळाला. जातभाईच्या कळपात गेला. पांढऱ्या पायाचा परका पाहून कावळ्यांनी गिल्ला केला व टोचून टोचून त्याला हाकलला. पळाला विचारा. एके टिकाणी काही हंस पिले खेढत होती. त्यांच्यात शिरला. अज्ञानी बालकं त्यांना वाटले आपलेच कोणी चाच्या असतील. त्यांनी त्यांची उत्तम वरदास्त ठेवली. कावळा आनंदात राहिला. पण हसाचे अन्न का त्याला चालत? कुठेतरी चोरून जाई व नासकं कुसकं खाऊन येई. पिलाना आशयच वाटे की काका मुके कसे? (कावळ्याने मौनव्रत घेतले होते) एक दिवस पिलाचे बडील आले. तो खराखुरा राजहंस होता. रंगसफेती लावून झालेला नव्हता. आला तो सुरळ पाण्यात शिरला व मजेने पोहू लागला. पिलेही पिताजी मागेमाग पोहूत गेली. त्यांनी चाच्यांना आग्रह केला. तो त्याला ओहू लागली. कावळा कातावला. कावकाव करू लागला. बैंड फुटलं. त्या लफंग्याला राजहंसने टोचून टोचून तडीपार लावलं. असे लुच्चे राजहंस समाजात नेहमीच घुसत असतात. ब्रह्मांड कोटी नायक ते. खरं आहे. किती कोटींतो त्यांनी ब्रह्मांड आठवायला लावले असेल ते त्यांनाच माहित. अपधातानं अध्यात्मात पडतात व मग राख फासून राजहंस होतात. भोल्या भाबड्या अज्ञानी जनतेच्या भोल्यस्टपणाचा कायदा येउन त्यांना लुवाडणं, नागवणं हा यांचा धंदा. या दोंयांना व माणुसकीच्या मारेक्यांना पार तडीपार करणारा एकादा राजहंस केव्हा जन्मास येईल?

१२ सत्त्वन

केस कापवून घेण्यासाठी सलूनमध्ये गेलो. सुरैशाने खुर्ची रिकामी होती. खुर्चीत बसलो. समोरच्या आरशात पाहिले. तो चकित झालो. अनेक अस्मादिक दिसत होते, किती म्हणाल तर सांगण कठिण. दृष्टी पोहोचेतोपर्यन्त अस्मादिकच. पुढे पुढे ते अंघुक होत विरळ होत गेले. दिसलं नाहीं म्हणून पुढे नाहीं असं कां म्हणा ? दृष्टी तोकडी पडते. शेजास्यांकडे आजुवाजूला पाहिले. पाठीकडे पाठ असलेल्या ५ खुर्च्याच्या दोन ओळी. प्रत्येक खुर्चीपुढे एक भोटा आरसा. पुढ्हा आरशात पाहिले तो एकाची अनेकरूपे. वीतभर खोलीत दृष्टीपथात येणारी शेभर नव्हे असेंग्य माणसे असावीत. १० चे १०० झाले. वीतभर खोली हातभर झाली. दहा खुर्ची, दहा माणसे, दहा कलाकार व एक पोन्या एवढी माणस पण दिसायला सधेची गर्दी. मूळचा 'मी' एक असताना आरशात मात्र अनेक रूपे. रूपे पुळकळ पण मूळचा मी एकच. काम आल्यावर केस कपात कशी काय झाली आहे हे पहाण्यासाठी दुसऱ्या आरशांत पाहिले. तो मलीन होता. पहाते तो चेहरा मलीन दिसला. म्हणून हातरूमालाने तो पुसला. पण आरशात तो मलीन दिसतच राहिला. शेजारी एक फुटका व भिंग खराव झालेला आरसा होता. त्यात पाहिले तो चेहरा लांबट. एकदम लांबट दिसला. समजलो, आरसा खराव म्हणून असं. आरशातील प्रतिबिवाच होणारे विकार मूळच्या एकाला वाधक होत नाहीत हे ध्यानात आलं. बाहेर पडलो (अर्थात वैसे चुकते करून. चुकवून नव्हे) विचार फडकू लागले. हे सर्व विश्व म्हणजे आरशातील प्रतिबिवच तर नव्हे ? मायेच्या आरशातील सर्व प्रतिविवे त्या 'एकाची च पण बिबातील चांगले वाईट विकार त्या 'एकाला वाधक होत नाहीत ते त्याच्यावर परिणाम करू शकत नाहीत. तो 'एक' अनित आहे. रोज आपण आरसा व परतो व जाणतो की समोरचे जे आहे ते आपले प्रतिबिव आहे. ते खरे नव्हे. आपण खरे. पण मायेने आपले भान नाहिसे केलेले असल्यामुळे हे भान विश्वावद्दल आपणमस होत नाही व प्रतिबिवाच सत्य समजून त्याच्या नाही लागतो व 'एकाला विसरतो. आरसा फुटला की प्रतिबिव नाहीसे होते. होते मग गेले कुठे ? येणे नाही मग जाणे कसं असणार ? वढताच नाहीं मग मुक्ती कुठली ? इंद्रिये जे जे वाखवतात ते ते निवळ भास मरम अरातो. शब्दात पकडताना येणारे जे ते शब्दात पकडण्याचा प्रथत्न केला आहे. जमलं नसेल पण किंधित तरी समजूत पटेल. होय की नाहीं ? बस्स. पुळकळ झालं.

२० कोष

तो एक पाचवीतील विद्यार्थी होता. अभ्यास सांभाळून इतर अनेक विषयांचे ज्ञान मिळविण्यानी त्याला फार जिज्ञासा. फुलपाखरे त्याची फार आवडीची. फुलपाखरे पकडण्याचा लहानपणी त्याला भारी नाद होता. एकदा त्याने कुठेतरी बाबले की तुतीच्या झाडावर जे किडे असतात त्यांपासून रेशीम मिळते. आलं. तो ठंड त्याने घेतला. जरूर ती सर्व माहिती मिळविलो. त्या घराच्या परसात एक तुतीचे झाड होते. त्यावर किडे होते. त्याने प्रयोग करून पाहिला. यशस्वी झाला. आनंद झाला त्याला. मग दुसरा किडा आणून डब्यात ठेवला. मला तो दाखवला. पूर्वीचा कोषही दाखवला. काही दिवसानी तो आनंदाने घावत आला. व भृणाला चला. तुम्हाला एक गंभीर दाखवतो. मी त्याच्या बरेवर खेलो. त्याने माझ्यादेखत डवा उत्तरला तो काय आश्चर्य, त्यातून एक फुलपाखरु भुर्कन बाहेर उडाले. किड्याचे फुलपाखरु झाले. शिल्लक राहिला रिकामा कोष व त्याला असलेले तंतू. विचार फडफडला. काय देवाची किमत्या आहे पहा. लगेच बाटल. माणस किड्या सारखच करतात नाही? पक्ष जाति धर्माच्या कोपात स्वतः स्वतःलाच बंदिस्त करून घेतात व पक्ष, गट, संघ माव वर्गेर नाना कोष निर्माण करतात. कुटुंब हा ही एक कोषच. एका कोषाचा दुसऱ्या कोषाशी संबंध नाही. व्यवहार नाही, देवेव नाही. जो तो स्वतंत्र प्रत्येक कोप आपल्या पायापुरते पहातो. कोणाकोषाचे संबंध आलेच (व्यवहारात तसे येणारच) तर संघर्ष भांडणतंटे होतात. कोषात ज्याचे त्याचे स्वतंत्र आकाश. विशाल आकाश कोणासही दिसत नाही. मग लहान मोठे संघर्ष दंद कसे होणार? माणसाच्या वासना, ईच्छा, आकांक्षा आपल्या पूर्तीसाठी देहाच्या कोषात स्वतला गुंडाळून घेतात व ज्यायोगे आपले काय साधेल तेवढेच तो जगात शीघ्रतो व मिळविण्याचा प्रयत्न करतो. या व्यतिरिक्त इतरांशी त्याला काहीही कर्तव्य नसते. कालांतराने या कोषातून जीवात्म्याचे फुलपाखरु भुर्कन उडून अवकाशात कुठच्या कुठे निघून जाते व रिकामा कोष, निर्जीव शरीर सेवडे भाव इतरांसाठी मारे शिल्लक राहते. पण असा एक कोष आहे कीं त्यात स्वतःला गुंडाळून घेतले तर संकुचीत दृति न होता ती इतकी विशाल होते कीं तिच्यात मानव जातच नव्हे तर सर्व प्राणीजात गुमावली जाते. असा कोष झृणजे अध्यात्म.

श्री साईबाबांच्या पादुकांची स्थापना

श्री. दस्तुर यांच्या घरच्चा समारंभ

गोरणाव खेतवाडी
चौदाव्या ग ल्ली ती त
श्रीसाईभक्त श्री. के.
एम. (कैकस्त्रू माझे
कजी) दस्तुर यांच्या
निवासस्थानी ता. ७
फेब्रुवारी १९७६ रोजी
श्रीसाईबाबांच्या पादु
कांची प्रति प्ठा प ना
छाया चि त्र कर र श्री.
भोला नाथ स मेळ
यांच्या शुभ्रहस्ते समा
रंभपूर्वक करण्या त
आली. याप्रसंगी श्री.
काकासाहेब अ व स्थी.

डॉ. गव्हाणकर, श्री. ही. पी. कोरणावकर, श्री. सामंत इ. सुंबापुरीतील नामवंत
श्रीसाईभक्त भंडळी हजर होती. सायंकाळी श्री. समेळ व श्री. श्रीराम भातडेकर
यांच्या श्रीसाईगीतांचा कायंकम्ही येथे चांगलाच रंगला.

किर्तनकारांना आवाहन

- ज्या साईभक्तांना येत्या रागनवमीच्या दिवशी दादर येथील 'श्रीसाई-
निकेतन' या आमच्या सुंबहितील कवेरीत मुश्खाव्य किर्तन करावयाचे असेल
त्यांनी आपले नाव व पता त्व्यरीत मुंबई कवेरीकडे पाठवावा ही विनंती.
किर्तनाची वेळ सकाळी ८-३० ते ११-३० पर्यंत राहील. योग्य किर्तन-
कारांची अवश्य दखल घेतली जाईल.

साईभक्त किर्तनकार

कै. बापूराव रामचंद्र काकडे

● सदानन्द चैद्वणकर

दहिसरने श्री. काकडे महाराज यांच्या नावापूर्वी 'कै.' हे अक्षर लिहिल्यासु अतीव दुख होत आहे. गतसाली आमच्या दादर येथील 'श्रीसाई निकेतन' मध्ये रामनवमीस काकडे गुरुजीचे सुश्राव्य किर्तन झाले होते व त्याप्रसंगी श्रोते अक्षरदः भंवमुग्ध झाले होते. गतवर्षी प्रमाणेच यंदाही रामनवमीस त्यांचा किर्तन कार्यक्रम आयोजित केला होता. श्री. काकडे महाराजांच्या प्रेमल आग्रहामुळे आम्ही ता. २६ जानेवारीस मुद्दाम दहिसरला जाऊन त्यांची भेट घेतली होती. त्यांच्या 'सिरीच्युल सेंटर' (आध्यात्मिक केंद्र) ची पहाणी केली होती. याप्रसंगी अस्याग्रह करून त्यांनी आम्हास प्रसाद भोजन खाऊ वातले होते याचे स्मरण आम्हांस आहे. प्रत्यक्ष भेटीत ते आमच्याशी खूप खूप बोलले. श्रीसाईलिलेच्या लेखक-कवी संमेलनास शिर्फी येथे येव्याची इच्छाही त्यांनी प्रगट केली. होतो. इतकेच नव्हे तर महिन्यातून एका गुरुवारी दादर येथील आमच्या कार्यालयात साईभन्तांनी एकत्र घेऊन एखादचा कार्यक्रमाची योजना आखावी व ती तडीस न्यावी अशी इच्छाही त्यांनी प्रदर्शित केली होती. काकडे महाराजांच्या एकांदर वोलण्यावरून ते इतकदा लौकर आमच्यातून निघून जातील असे मुलीमुद्दा बाटले नव्हते. त्यांची प्रकृति अगदी ठणठणीत होती. पण साईभक्तीत रस घेणारे व श्रीसाई लेखनात रसमाण होणारे काकडे महाराज अचानकपणे रवि. ता. २२ फेब्रुवारी रोजी श्रीसाईचरणी विलीन झाले हे कठताच घवकाच वसला.

श्री. बापूराव रामचंद्र काकडे हे मूळचे बडोद्याचे. त्यांचा जन्म ११ ऑगस्ट १९११ रोजी बडोदा येथे झाला. त्यांचे प्राथमिक, दुय्यम व उच्च शिक्षण बडोद्यालाच झाले. त्यांचे बडोदा श्री. रामचंद्रपंत हे बडोदा संस्थानात नोकरीस होते. लहानपणापासूनच बापूरावांना अध्यात्माची आवड, शिक्षण आटोपताच त्यावेळच्या संस्थानी काल्यात त्यांनी सरकारी नोकरी पत्करली. तेथेल्या भहसूल खात्यात ते १९५० पर्यंत नोकरीस होते. पुढे १९५१ ते ५३ पर्यंत ठाणा कलेक्टर कचेरीत व १९५४ पासून बोरीवलीच्या म.मलेदार कचेरीत अव्वल कारकून मृष्टून त्यांनी इमाने इतबारे नोकरी केली. १९६६ पासून ते मुंबईच्या रेशनिंग कचेरीत कामाला होते १९६९ साली ते सेवानिवृत्त झाले. आपल्या

अध्यात्माच्या केवळ आवडीखातर त्यांनी १९५५ साली आपल्या रहात्या निवासस्थानोच अध्यात्मिक केंद्र उघडून त्यास 'श्रीसाई स्पिरीच्युल सेंटर' असे नाव दिले. दर गुच्छारी येथे सायंकाळपासून तो रात्री साडे दहा वाजेतोपर्यंत काही ना काही अध्यात्मिक कार्यक्रम चाललेला असे. दहीसर परिसरातील श्रीसाईप्रेमी जनता त्यांच्या कार्यक्रमास हजर राही. अनेकव्याधी ग्रस्तांना काकडे महाराजांनी आपल्या अद्भूत अध्यात्मिक शक्तिसामर्थ्याने रौप्यमुक्त केल्याचे दाखले आहेत. श्री. काकडेगुरुजी यांचा विवाह १९३० साली झाला. त्यांच्या प्रेमद्वारा, सुशील व आतिथ्यशील पत्नी जानकीबाई यांचेवर दुःखाचा डोंगरच जणू कोसळला आहे. श्री. बापूराव यांचे भागे त्यांच्या दोन विवाहित कन्या, दोन अविवाहित कन्यका व एक पुत्र श्री. शरदचंद्र हे आहेत. मुले आणि नातवंडे यांनी गजबजलेल्या घरातून श्री. काकडे महाराज एकाएकी निघून गेल्याने या साच्याच मंडळीना अपार दुख हेणे सहाजिकच आहे. स्वभावाने काकडे गुरुजी मोठे प्रेमद्वारा लेखन व वाचनाकडे त्यांचा विशेष ओढा होता. त्यांच्या कौटुंबिक दुःखात आम्ही सहभागी आहोत.

(श्री. काकडे गुरुजीचा श्रीसाईलीलेकडे आपूर्वी आलेला एक लेख 'मृत्यु आणि बाबा' हा याच अंकात इतरत्र प्रसिद्ध केला आहे.)

श्रीसाईलीला नववर्षीरंभ अंकात

- मरहूम खांसाहेब अव्युत्त करीम खां व श्रीसाईबाबा – रंजक माहिती-पूर्ण लेख.
- श्रीसाईभक्तांची श्रद्धास्थाने या सदरात कुल्यचि श्री साईमंदिर.
- वयीची देवता प्रसन्न असलेले आजचे भग्नान् साईभक्त – श्री गजानन महाराज पट्टेकर यांचा आणला परिचय.
- तुमचे श्रीबाबांच्या विषयीचे सामान्य ज्ञान किती आहे ? नवे रंजक माहितीपूर्ण सदर.
- बाबांच्या अगम्य लीला-युगावतार श्रीसाईबाबा या ग्रंथाच्या आधारे अनुवादित नवी लेखनाला.
- हे सारं बाबांच्यासाठीच हे ! – नवी परिचयमाला.

शिर्डी वृत्त-जानेवारी १९७६

या भहिन्यात साईंभक्तांची गर्दी भोठद्या प्रमाणात होती.

प्रजासत्ताक दिन २६ जानेवारीचे सुट्टीला जोडून सुट्टी आल्यामुळे तीन दिवस मोठद्या याचेचे स्वरूप आले होते. संस्थानच्या परिसरात स्पेशल -बसेस व कारच्या रांगांनी सगळे रस्ते व्यापले होते. अनेक भक्त जागेच्या अभावी दरमान घेऊन तावडतोब परत गेले कोपरगाव-राहता येथील हॉटेल्समधील जागामुळा पूर्ण भरल्या होत्या.

काही कलाकारांनी श्रींच्या पुढे हजेरी दिली ती खालीलप्रमाणे :-

कीर्तन :- (१) काव्यतीर्थ श्री. ग. वि. जोशीदासस्त्री, संस्थान गवई यांची कीर्तनी नेहमीप्रमाणे झाली. (२) ह. भ. प. लक्ष्मणबूवा वाघचौरे यांचे कीर्तन. शिर्डी. (३) ह. भ. प. तुकारामबूवा परदेशी शिर्डी यांचे कीर्तन.

प्रवचन :- (१) ह. भ. प. जगन्नाथबूवा वाघचौरे शिर्डी. (२) स्वामी चेतननील जम्मू. काश्मीर.

भजन, शायन वादन :- (१) श्री. भोलानाथ समेळ, मुंबई. (२) श्रीराम विष्णु सातळेकर, मुंबई. (३) श्रीसाईसेवा भजन मंडळी, खार, मुंबई. (४) श्री. पुरुषोत्तमलाल दुर्गादास, नासिक रोड. (५) श्री. गुरुदत्त शुक्ल, मुंबई १४. (६) सौ. सीतालक्ष्मी सुंदरेश्वर पुणे ११. (७) श्री. पंडरीनाथ कोल्हापूर मुंबई. (८) श्री. राम मा. शिंदे, पुणे ९. (९) कु. पद्मजा कोटस्थाने, शिर्डी. (१०) श्री. राजाराम देसाई, मुंबई १८. (११) श्री. दत्ता ठकार मुंबई १८. (१२) श्री. रघुनाथ शेट, मुंबई १८. (१३) सदानन्द के. सामंत, कोल्हापूर. (१४) श्री. सुधाकर ना. कामतेकर, मुंबई ३१. (१५) श्री. विठ्ठरराव ह. उल्हे, अमरावती. (१६) श्री. गोपीनाथ नां. बाळके, मुंबई १६. (१७) रजनी-गंधा (आॉफेस्ट्रॉ) अहमदनगर श्री. रमेश रोकडे डायरेक्टर व पार्टी. (१८) ह. भ. प. विजयबाबा घंतोली, नागपूर. (१९) श्री. जर्यतराव कोंडा, नागपूर. (२०) श्री. नरहर अं. व्यास, तळेगाव. (२१) श्री. गंगाचर मरहर बूवा, तळेगाव. (२२) श्री. रमणासाई समाज. आंचलप्रदेश. (२३) श्री. सत्यसाई समिती, उल्हासनगर. (२४) श्री. गुणानाथ पां. खानोलकर, मुंबई १२.

प्रजासत्ताकदिन :- २६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिना निमित्त मा. श्री. का. सी. पाठक कोटरिसिंहर यांचे शुभहृत्ये श्रीसाई मंदिरावरील कळसाजवळ

च्वजवंदन कार्यक्रम ज्ञाला. संस्थान कर्मचारी, सन्मानिय पाहुणे होमग्रांड पथक भक्त, ग्रामस्थ श्रीसाईनाथ भाष्यमिक विद्यालयातील आणि प्राथमिक शाळांतील शिक्षकवर्ग, विद्यार्थी-विद्यार्थिनीं वेंड पथकासह उपस्थित राहिल्याने कार्यक्रम थाटात साजरा ज्ञाला. नेहमीप्रमाणे संस्थान तरफे मुलांना खाऊ वाटप्पात आला.

हवापाणी :- शिरडी येथील हवापाणी उत्तम अमून रोगराई काही नाही. पहाटेच्या वेळेस हवेत गारवा असतो.

माननीयांच्या भेटी :-

- (१) मा. श्री. बी. पी. दलाल, आय. सी. एस. सेवानिवृत्त, मुंबई.
- (२) मा. श्री. के. पदमनाभेया, आय. ए. एस. जिल्हाधिकारी नासिक
- (३) मा. श्री. व्ही. सुंदरम् आय. ए. एस. जिल्हाधिकारी अहमदनगर
- (४) मा. श्री. बट आय. एफ. एस. चिक कॉन्जरव्हेशन ऑफिसर महाराष्ट्र राज्य.
- (५) मा. श्री. बी. जे. खताळ, राज्यभंड्री महसूल व नियोजन महाराष्ट्र राज्य.
- (६) मा. श्री. टी. के. टोपे कुलगुरु मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.
- (७) मा. श्री. ए. पी. मिळ्स, जिल्हाधिकारी, बुळे
- (८) मा. श्री. निबाळकर, आय. ए. एस. डायरेक्टर ऑफ शूगर महाराष्ट्र, पुणे.
- (९) मा. श्री. एस. जंबुनाथन, व्हाईस चेअरमन व जनरल मैनेजर, महाराष्ट्र स्टेट ट्रान्सपोर्ट, मुंबई.
- (१०) मा. श्री. रामनाथ वाघ अध्यक्ष जिल्हा परिषद अहमदनगर.
- (११) मा. श्री. विलासराव पाटील, प्रांताधिकारी, संगमनेर.

शिरडी ब्रृत्त-माहे फेब्रुवारी १९७६

या महिन्यात साई दर्शनासाठी बाहेरगावच्या भक्तांचो गर्वी नेहमीप्रमाणे होती. काही कलाकारांनी श्रीच्या पुढे हजेरी दिली ती पुढीलप्रभाणे :-

कीर्तन :- (१) संस्थान गवाई काव्यतीर्थ श्री. ग. वि. जौशी शास्त्री यांची कीर्तने एकादशी व महात्माचे दिवशी ज्ञाली. (२) केशव कुलकर्णी. पुणे.

प्रवचन :- (१) ह. भ. प. लक्षणदुवा वावचारे, शिरडी. (२) श्री. कैकाई महाराज पुणे.

भजन :- (१) बडरेश्वरी भजनी मंडळ, कोपरगाव. (२) हनुमान प्रासादिक भजन मंडळी, इगतपूरी. (३) कु. मीराबाई भजन मंडळी, विजयवाहा. (४) सौ. वत्सलाबाई का. पवार, वीरामपूर. (५) ह. भ. प. वशीरवावा भजन मंडळी, आंध्रप्रदेश.

गायन, वादन, नकला - (१) श्री. आर. एम. देवचक्के. अ. नगर. (२) श्री. आनंदराव के. आद्याव, कोपरगाव. (३) कु. निर्मला खडेराव कुलकर्णी, कोपरगाव. (४) कु. मंगला स. वहाडणे, कोपरगाव. (५) श्री. दिलीप ज. पांडे, कोपरगाव. (६) श्री. वलोदा गुरुव शिरडी. (७) श्री. अप्पा सामंत, मुंबई. (८) विरसेन गढ्हणकर, मुंबई. (९) श्री. रघुनाथ सांडमोर, व. सौ. सांडमोर, पुणे. (११). श्री. सातडेकर, मुंबई. (१२) श्री. भालचंद्र गढ्हणकर, मुंबई. (१३) श्री. वसंतराव देशपांडे, पुणे. (१४) श्री. जगदीश ना. वैष्णव, पुणे.

महाशिवरात्री कार्यक्रम :- महाशिवरात्रीच्या दिवशी श्रीच्या दर्शनासाठी महत्वाची फार गुर्दी झाली होती. रात्री कीर्तनाचा कार्यक्रम झाल्यावर श्रीच्या पालखीची मिरवणूक गावानुन किस्त आली त्यानंतर दोजारती झाली.

सन्माननीयांच्या घेटी :-

- १) मा. श्री. रमाकांत कदम, जॉर्डन चारिटी कमिशनर, मुंबई.
- २) मा. श्री. टो. ए. पे, उद्योग व पुरवठा मंत्री भारत सरकार, दिल्ली.
- ३) मा. श्री. एन. एम. तिढके, उद्योगमंत्री महाराष्ट्र राज्य.
- ४) मा. श्री. उद्योगसिंहराव गायकवाड, राज्यमंत्री ग्रामविकास व उद्योग महाराष्ट्र राज्य.
- ५) मा. श्री. एम. आर. पाटील IAS जिल्हाबिकारी, घुळे.
- ६) मा. श्री. हरनाम शंकर, सदस्य इन्कमटैक्स ट्रिब्यूनल महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
- ७) मा. श्री. पी. नरसिंहराव सेवरमन स्टेट रोड ट्रास्पोर्ट, आंध्रप्रदेश.
- ८) मा. श्री. डॉ. आर. खट्टके, कमिशनर सेंट्रल सी. आय. डी. डायरेक्टर स्पेशलव्यूरो.

हवापाणी :- शिरडी येथील हवापाणी उत्तम असून रोमराई काही नाही.

१४

ग्रंथ भेट अभिग्राय

आजच्या काळाची गरज

(लेखक— श्री. शंकरराव आप्पाजी पाटील चंद्रकर, प्रकाशक— श्री. शि. वा. संकनवाडे, अखिल भारत वीर शैव संघ शाखा कोल्हापूर, पृष्ठे ५६)

आजच्या काळाची गरज किंवा 'सत्यं दिवं सुंदरम्' हे छोटेखानी पुस्तक कोल्हापूरचे सुप्रसिद्ध कायर्कर्ते श्री. शंकरराव पाटील यांनी लिहिले आहे. या पुस्तकात कोल्हापूर जिल्हातल्या हातकणगले तालुक्यातल्या चंद्ररया लहानका खेड्याचा इतिहास व त्याचा आजचा विकास कथन केलेला आहे. याचप्रमाणे तेथल्या वैशिष्ट्यांचा व देवस्थानाचा ही परिचय करून दिलेला आहे. याचिवाप्या या पुस्तकात नीतीदोधाराच्या वत्तीस कथा आनुनिक गोष्टीरूप पढूनीने सांगिलेल्या आहेत. त्या बांताना पंतप्रधान इंदिरा गांधीजीच्या वीस कलमी योजनांनी अनेकदा आठवण होते. या पुस्तकाला उपराष्ट्रपती श्री. वी. डी. जर्णीका संदेश व श्रीमन्नरंजन जगदगुह श्री. दुर्दुडीश्वर निःसोसी मठाधिपती श्री. पूज निझिंगेश्वर स्वामीजींचा शुभाशिरादि लाभलेला आहे.

—साईग्रन्थ

आत्माराम भगवान उर्फ माया मसुरेकर

श्रीसाईचरणी विलोन

बेलासिस रोड येथील एक थोर साईभक्त थो. आ. भ. मसुरेकर हे रवि. दि. ८-२-१९७६ रोजी सकाळी ७ वा. आकस्मिकरित्या साईनाथ वासी झाले.

ते श्री साईनाथ बाळगोपाळ मिन मंडळाचे संस्थापक व अव्यश होते. येत्या काही दिवसातच ते त्यांने गुरु बाबामहाराज यांचे समवेत मसुरे येथील साईभंदिरातल्या साई पाढुकांच्या प्रस्थापनेसाठी जाणार होते. मंदिर उभारणीच्या कायर्त त्यांचा पुढाकार होता. ते बेलासिस रोड व्यायाम शाळेचे उपायक व व्यवस्थापक होते.

बेलासिस रोड परिसरातील सारे रहिवासी त्यांना सत्सुख मानत होते. श्री साईनाथ त्यांच्या आत्म्यात्म सद्गति देवो.

सम्मेलन एक प्रेरणा

(१९३५ के पहिले लेखक-कवि सम्मेलन में अनुयासिति के कारण मन बड़ा खिला था। परन्तु साईं सदा भक्तों की सहायता करते हैं। साईं की ही प्रेरणा से २ रे लेखक-कवि सम्मेलन में भाग लेने का अवसर मुझे प्राप्त हुआ और मैं टीक समय पर सम्मेलन में भाग ले सका — यह मेरा सौभाग्य था। दो दिन के सम्मेलन के आनंद का वर्णन करना मेरे समर्थ्य के बाहर है। किरण भी विचार विनिमय के भंगन से जो नवनीति निकला, वहीं साईं की सच्ची प्रेरणा व प्रसाद है। मुझे ऐसा लगता है कि

सम्मेलन तो साईंका एक बहाना था ।

योग, ज्ञान और कर्म भक्ति को समझाना था ॥

साईंवाद की प्रेरणा में ही सम्मेलन का जो अनुभव मुझे आया है, उसको इस लघु रचना में मैंने अंकित किया है। आशा है कि पाठक तथा लेखक कवियों को भी इस प्रकार का अनुभव मिला होगा ।) ●

दो दिन बीते शिरडी में, लेखक कवि सम्मेलन में ।

भक्ति प्रवाह से उमड़ पड़े प्रेमाश्रू नैनन में ॥१॥

धन्य धन्य दे भक्तगण सारे, धन्य धन्य यह जीवन ।

अनुभवों को सुन सुनकर सजल हो गये मेरे नयन ॥२॥

परिचयात्मक सम्मेलन बन गया 'साईं परिवार' ।

भावावेश में भक्त सारे, गते गीरब शत चार ॥३॥

आतं पुकार को सुनकर ज्यों दौड़े थे श्री भगवन् ।

वैसे भक्तों की पुकार सुन, साईं हरते पीड़न ॥४॥

कितने प्यारे, कितने अनमोल साईं के थे बोल ।

'नित्य हैं मैं जीवित यहाँ पर' मन की ओर खोल ॥५॥

साईं लीला अनंत जग में, साईंनाम पतवार ।

जो जैसे भजे मन में निसदिन, साईं उतारे पार ॥६॥

पावन भूमि पावन शिरडी, असंख्य यात्री आते ।

भक्तिभाव से पूजा करके साईं शरण में जाते ॥७॥

'साईलीला' गावे महिमा साईं की बारबार ।

लेखक-कवियों की वाणी से जरे साईं का प्यार ॥८॥

—राधाकृष्ण गुप्तर 'चेतन'
पाठक र वाढा भगतसिंगपथ, डॉबवली (पूर्व)

साई तुझ्या पादुका

साई तुझ्या पादुका -

वंदिता वदेल पटपट मुका ॥१॥

पवित्र चरणीं ज्या राहिल्या

नेवांनी ज्या कुणा दिसल्या

तथाला स्वर्गही वाटेल फिका ॥२॥

अन्नजलादिन असेल व्याकुळ

ऐसा कुणी जो घेईल काकुळ

तहान हरयुनि तृप्तही होईल भुका ॥३॥

पूजन करिता पादुकांचे

भयही हरावे अति पाप्यांचे

कुणि न करतील त्यंच्यावरि रे टोका ॥४॥

पादुका रक्षिता घरी देव्हरीं

बसवूनि भवता सुख-जोपाळीं

तूंच तथाला स्वहस्ताने तेशील रे झोका ॥५॥

-दत्ताराम आ. बारस्कर. १६ संतसेना महाराज मार्ग, खो. नं. ३४, मुंबई ४

तूंची माझा साई ! हरी !

सर्वभार तुजवरती, तूंची माझा साई ! हरी !

जीवत नैकेसी या जपूनी पैलधडी नेई !!

अपार तव शक्ती, भावभद्रित तव त्रिती ।

भवतवत्सल विठ्ठल तूं, पंडरी-शिर्डी धेत्री ॥

प्रवास खडतर हा, वाट काटचाकुटचांची ।

कष्ट सुसहच हे 'नाम' उत्तरीन घाट साची ॥

भिती, कोऱ, चिता रिपु भज छढति ।

सौख्याभूतकलश तुशिमाच हाती ॥

मना वाकुडे विचार, राक्षसच जणू !

नष्ट सत्वरी करी, हैराण हा अणूरेणू ॥

नाही आणिक मागणे, होवो सुखाचा संसार ।

अशुभ जटावे सारे, शुभ विहरावे सभोवार ॥

-श्रीधर सिंदेश्वर प्रभुणे. १७८ यादो गोपाळ पेठ, सातारा

तुझी उदी

तुझ्या उदीमध्ये

तुझेचे असितत्व

तेण तीत सत्त्व

अनुभवे ॥१॥

तुझ्या उदीमध्ये

परिसांचे कण

इच्छेचे ते सोनं

करावयार ॥२॥

तुझ्या उदीमध्ये

थेंव अमृताचे

प्राण भाविकांचे

शारावया ॥३॥

तुझी उदी मला

कल्पतरु ज्ञाली

चिता न उरली

जिवनाची ॥४॥

भ्रम सरो

साईबाबा माझा

आईबाबा माझा

देव, गुरु माझा

साईबाबा ॥१॥

साईबाबा माझा

कन्या, पुत्र माझा

बंधू सखा माझा

साईबाबा ॥२॥

साईबाबा माझा

मी साईबाबांचा

हथा दोन देहाचा

भ्रम सरो ॥३॥

—ग. डे. कुलकर्णी

अंबूरे वाडा मु. पो. ता. भूम जि. उस्मानाबाद

तूच जगी आता

तूच जगी आता, एकसेव आवार
कसा साहू मी हा, आता भार ॥१॥
आलो आता मी रे, तुझ्या दर्शनाला
घे रे आता मजला, साझलींग ॥२॥
नको लोहू मज, देवा साईनाथा
अंतरीची भावना, हृदयाची व्यथा ॥३॥
निस्तीम भवती, अंतरी माझ्या
कळे तव चित्त, हृदयी तुझ्या ॥४॥
हेरे गळ्या स्थान, मना भाझ्या ॥५॥
नमस्कार माझा सदा असो तुला
हृदयी माझ्या स्थान तुला ॥६॥

कवि - वि. शं. आकेरकर (साई-दास)
साईनिवास मु. पो. पाट ला. कडाळ

शिरडीस जावे

मना लागे ओढ
शिरडीस जावे
धरण वंदावे - साईजीचे ॥१॥
तुझ्या भंदिरात
गावे गुणवान
होईल कल्याण - जीवनावे ॥२॥
किंतीही संकटे
आली मजबर
शावेल सत्वर - साईनाथ ॥३॥
साईनाथावरी
अडळ चिश्वास
स्फूरनव व्यास - जडलासे ॥४॥

—रमेश डी. चब्बाण
साईनिकेतन, गुजरलेन मवापूर जि. शुले

हेच माझे देवस्थान

८५

माथा शोभे भुकुट ठाण ।
भाळी गंध कंठी पुण्यहार ॥
रोज सुरांधी उटण ।
नित्य सपारीचे स्नान ॥
अंगी सुंदर कफनी ।
दिसे कसा छत्रधारी ॥
शिळेवरी ज्याचे ठाण ।
तेची माझे देवस्थान ॥
जीवन म्हणे श्रीसाईनाथ ।
तयर माझग दंडकत ॥

—विमल भाऊराव खडताळे
टांगोर नगर चाळ नं. १८५
खो. नं. २८३५
विक्रोली म. नं. ८३

विसरलो उपाधी

गीत साईचे गाता । लागली समाधि
एकरुप भजनी होता । विसरलो उपाधी ॥१॥
कथस सर्वांगाचा दिसता । जुळताती दोहरी कर
मूर्ति तुझी पाहता । नयनी महापूर
महाद्वारी नंदी तुझ्या । न्याहळे समाधी ॥२॥
वास गुडध्यावरी ठेवी । सव्य चरण सहि
भक्तीमध्ये भक्तांच्या । तो दंग सदा होई
तुझ्या जयजयकारे । शिलधी निनादी ॥३॥
हाच सखा बंधु आमुचा । हाच मायवरप
हाच विष्णु । हाच जग्मा महेश्वरी हाच
देह इथे त्यागावा ही आस एक साधी ॥४॥

—सौ. सुशीलाबाई हजारे,
मालेगाव कॅम्प, मालेगाव जि. नाशिक

साई भजन

साई भजन करिते, मी साई भजन करिते ॥४॥

घरी दारी साई नासी-रंगुनी मी जाते ॥

शिरडी क्षेत्री अपूर्णी तनमल

बिलीन होता झाले पावन

भजनी मी रमते - भजनी मी रमते ॥५॥

ज्ञातपात हृदयांतच नाहीं

हिंड मुस्लीम भाई भाई

राम रहीम जपते - राम रहीम जपते ॥२॥

पुराण बापबल, कुराण बाचून

बाटत नाहीं प्रसाद सेवून

शिकवण मी स्मरते - शिकवण मी स्मरते ॥३॥

विमल पाटुका शिरडी क्षेत्री

पावन झाली सारी नगरी

ध्यानी मनी भजते - रंगूनी मी जाते ॥४॥

—रामचंद्र वा. बाके.

मासिक भक्तिसंगम

धर्म, तत्त्वज्ञान, संत-सत्पुरुष व देव-देवता यांचा मधुर संगम

संपादक — श्री. सुधाकर सामंत, वा. वर्णणी ह. दहा

योगभवन (जावळे विल्डिंग) २ रा मजला, १८ ई भवानी शंकर पथ,

दादर मुं. २८

८८

साई तुझी आठवण येते

साई तुझी आठवण येते । साई तुझी आठवण येते ॥७॥

आई होऊनी तब कन्येसी
स्वप्नो धरिले तूं पोटाशी ।
हुबेहुब तें क्षण आठवते ।
साई तुझी आठवण येते ॥१॥

शारिरीक, मानसिक यातना ।
संसाराच्या विविध घटना ।
तुझ्या कृपेने विरते ।
साई तुझी आठवण येते ॥२॥

तुझी वाळके असंख्य जगती ।
माय माऊली तूं एकच आमुची ।
साऊली तब पदराची वाढते ।
साई तुझी आठवण येते ॥३॥

एक विसावा मम मानसी ।
सद्गुरुं माझा हृदयवासी ।
शांता साई नाम घेते ।
साई तुझी आठवणे येते ॥४॥

—सौ. शांता अ. सरोदे.

श्री रामजन्मोत्सवाचा सोहळा

शिरडी देथे श्रीराम जन्मोत्सवाचा प्रतिवर्षिक सोहळा एप्रिल ता. ८
९, व १० ला लीन दिवशी होणार आहे. सर्वे भक्तांनी या उत्सवास हजर
राहून सर्वतोषरीने सहकार्य दावे व उत्सवातील आमंद लुटावा अशी विनंती
आहे. मुंबईत बादरस्था कायलिदातही फक्त ९ एप्रिलला उत्सव होत आहे.

८५

अक्कलकोट स्वामी महाराज पुण्यतिथी

~ चैत्र व. १३

- ३०४६४८५

शके १८०० च्या चैत्र व. १३ या दिवशी प्रसिद्ध साक्षात्कारी सत्युरुष व दत्तावतारी थोर विभूती स्वामी महाराज अक्कलकोट यांनी समाधी घेतली.

यांच्या जन्मस्थानाचा व इतर परिवाराचा नीट पत्ता लागत नाही. सन १८३८ च्या सुमारास हे मंगळवेळे येदे प्रकटले. यांचे अनेक शिष्य अनेक ठिकाणी दिसून येतात. त्यांच्या चरित्रात अनेक चमत्कारिक हकिगती दिसून येतात. योगमार्गतील यांचा अधिकार मोठा असून यांनी गिरिनार पर्वतावर श्रीदेवीदास या योगभ्यासकाच्या शंका दूर केल्या होत्या. आपण कर्दीवनाऱ्यून आलो बऱ्या-त्याचा उल्लेख यांनी एकदा भक्तगणांजवळ केला होता. श्रीनृसिंहसरस्वती हे गणगाप्यरातून कर्दीवनात गुप्त ज्ञात्याची कथा असल्याने व हे यांचेच अवतार असल्याने या हकिगतीस महत्व येते.

यांच्या पूर्वजन्मांच्या हकीगतीही महान विचित्र व आश्चर्यकारक आहूत. अक्कलकोटे येथे आल्यावर यांचे आचार वेढबाप्रमाणे होत असत. दिगंबरवाबा म्हणून यांची त्याचेठी प्रसिद्ध होती; पण लौकरच यांच्या अद्भुत सामर्थ्याची प्रचीती सर्वांना येत राहिली व साक्षात्कारी सत्पुरुष म्हणून यांचा लौकिक सतत वाढला. थोर थोर लोक दर्शनलाभ घेऊ लागले. सर्वजातीय, धर्मीय लोक यांच्या परिकरात असत, यांचीं राहणी चमत्कारिक पण विरक्तीपूर्ण असल्याने यांच्या वरवरच्या क्रियांचा अर्थ लावणे कित्येकवेळी अवघड होत असे. ते कधी कुणाशी नीट घड्यणे बोलत नसत. राजवैभवासारखा शोभेल असा (राजगोपी) शाट यांना भक्त लोक उपलब्ध करून देत, पण हे कधी त्या विलासात गुरुफक्तलेले दिसत नसत. ‘आपण यजुर्वेदी ब्राम्हण, नाव नृसिंहमान, गोत्र काश्यप, भीन रास’ अशी माहिती स्वतःसंबंधी यांनी एकदा दिली होती.

- सी. सुभाषचंद्र ‘साईनंद’

॥ श्री साई पाहिले शिरडी नगरी ॥

श्री साई पाहिले शिरडीनगरी । शतदीप उजळले माझ्या उरी
धरण क्षाळिते गोदामाई । छत्र मस्तकी शोतलता देई ॥१॥
गोड आरसी भक्तगण गाती । भुलली शिरडी नगरी
टाळ मृदुगाचा गजर । साईनामाचा जयघोष करी ॥२॥
फकिर वेणे सूर्ति शोभली । अपार माया उरी भरली
घनी तेजाने द्वारकामाई । अखंड तेजाने राहिली ॥३॥
साईबाबांची शुभद पाउले । सेवाया भक्तगण आले
घेऊन बाबांचे दर्शन । भक्तगण पावन जहाले ॥४॥

—कमल पांडुरंग गोरे

म्ह. एफ विल्डग, ब्लॉक नं. ४ सायन, मु. २२

माननीय श्री. वी. जे. खत्तराळ महाराष्ट्र राज्याच्या नव्या मंत्रीमंडळात कायदेमंत्री शाल्याबद्दल श्रीसर्वाईयाचा संस्थान शिंडीतर्फे त्यांना शाल व श्रीकल देऊन प्रथम सत्कार करण्यात आला त्या प्रसंगीचे छायाचित्र. चित्रात सिंधी सिंधिल कोर्टीवे न्हा. श्री. पारीबाईदेव ना. श्री. खत्तराळ यांचा शाल आलीत आहेत.

तीन रंगी आशीर्वाद फोटो

आकार	किमत	आकार	किमत
१४" X २०"	रु. १-५०	" ८" X १०"	रु. ०-५०
१०" X १४"	रु. १-००	२३" X ३३"	रु. ०-२०
४३" X ५३"	रु. ०-३०		

प्रसिद्ध इँडकमेकर श्री. डी. डी. नेरोय यांच्या इँडकविलन भासलेले फोटो

प्रकार	रंग	आकार (सें. फी.)	किमत
१. शिलेवर बसलेले बाबा	तीन रंगी	३५.५६ X ५०.८	१-५०
२. शिलेवर बसलेले बाबा	काळ्या व पांढरा	" "	१-२५
३. शिलेवर बसलेले बाबा	"	२२.८६ X ३३.०२	०-५०
४. द्वारकामाईतील बाबा	तीन रंगी	" "	०-५०
५. शिरडा दर्शन (६६ फोटोचा अल्बम)			२-००

श्री साईबाबा संस्थानाच्या कार्यालयांचे पत्ते :

१. शिरडी, ता. कोपरगांव, जि. अहमदनगर (महाराष्ट्र).
२. साईनिकेतन, डॉ. आंबेडकर रोड, प्लॉट नं. ८०४ वी, दादर, मुं. नं. १४

मुद्रक : पांडुरंग मोरे, चौमे मैशनल प्रिंटर्स प्रा. लि.

४२, जी. डी. आंबेडकर रोड, वडाळा, मुंबई-३१.

संपादक व प्रकाशक : श्री. का. सी. पाठक, 'साई निकेतन', डॉ. आंबेडकर रोड,
लोदादाद एकलजवळ, प्लॉट नं. ८०४ वी, दादर, मुंबई-१४.